

УДК 341.3

№ держреєстрації 0125U001094

Інв. №

КИЇВСЬКИЙ ІНСТИТУТ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

03179, м. Київ, вулиця Оборони Києва, 7, тел. (098)0013015

ЗАТВЕРДЖУЮ

Заступник начальника Київського інституту Національної гвардії України з наукової роботи,

кандидат юридичних наук, старший дослідник

Максим КТІТОРОВ

ЗВІТ

ПРО НАУКОВО-ДОСЛІДНУ РОБОТУ

**ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА
ПІД ЧАС ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ**

(шифр – «Гуманітарій»)

(остаточний)

Науковий керівник НДР
к.ю.н., доцент, полковник

Олексій ВОЛУЙКО

2025

Рукопис закінчено 23 грудня 2025 р.

Результати роботи розглянуто Вченою радою Київського інституту Національної гвардії України, протокол від 24 грудня 2025 р. № 8

СПИСОК АВТОРІВ

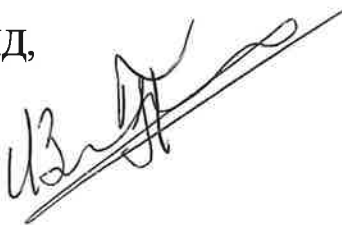
Науковий керівник НДР:
Начальник кафедри ПЗтаПД,
канд. юрид. наук, доц.,
полковник
_____ 2025

Олексій ВОЛУЙКО

Відповідальні виконавці:

Професор кафедри ПЗтаПД,
канд. юрид. наук, доц.,
службовець
_____ 2025

Лілія ПОЛУНІНА

Професор кафедри ПЗтаПД,
канд. юрид. наук, доц.,
службовець
_____ 2025

Олена ДРУЧЕК

Доцент кафедри ПЗтаПД,
док. філос. у гал. права, доц.,
полковник
_____ 2025

Марія КОБА

РЕФЕРАТ

Звіт про НДР 85 с., 2 ч., 4 дод., 50 джерел.

МІЖНАРОДНЕ ГУМАНІТАРНЕ ПРАВО, ЗБРОЙНИЙ КОНФЛІКТ, ПРИНЦИПИ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА, ЖЕНЕВСЬКІ КОНВЕНЦІЇ, ГААЗЬКІ КОНВЕНЦІЇ, НАЦІОНАЛЬНА ГВАРДІЯ УКРАЇНИ

Об'єкт дослідження – принципи і норми міжнародного гуманітарного права у період збройного конфлікту.

Мета роботи – дослідити нормативний зміст та теоретико-методологічні підходи до застосування принципів і норм міжнародного гуманітарного права у період збройних конфліктів Силами безпеки та оборони, зокрема, підрозділами Національної гвардії України.

Проаналізовано національне законодавство та міжнародно-правові акти. Виявлено основні проблеми: недостатня інтеграція норм МГП у тактичне планування, низька ефективність системи навчання, застарілість окремих положень Інструкції «Про порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права у Збройних Силах України», відсутність нормативного регулювання застосування новітніх технологій.

За результатами функціонального аудиту встановлено високий рівень самооцінки знань, проте низьку мотивацію до поглибленого вивчення норм МГП та перевагу до традиційних форм навчання. На основі аналізу практики бойових дій 2022-2025 років визначено 10 основних форм застосування норм МГП підрозділами НГУ.

Сформульовано конкретні рекомендації щодо: оновлення Інструкції МОУ № 164 з урахуванням сучасних викликів; перехід до цифрових платформ навчання та моніторингу; запровадження модуля МГП для мобілізованих; гармонізація з доктринальними документами НАТО; виключення застарілих положень із чинних нормативно-правових актів та створення нових механізмів контролю й відповідальності.

Результати роботи мають високу практичну значущість для Міністерства оборони України, Міністерства внутрішніх справ, Головного управління НГУ, навчальних закладів системи МВС та НГУ, а також можуть бути використані під час гармонізації українського законодавства з правом ЄС та стандартами НАТО.

ABSTRACT

Report on research work; 85 pages, 2 parts, 4 appendices, 50 sources.

INTERNATIONAL HUMANITARIAN LAW, ARMED CONFLICT, PRINCIPLES OF INTERNATIONAL HUMANITARIAN LAW, GENEVA CONVENTIONS, HAGUE CONVENTIONS, NATIONAL GUARD OF UKRAINE

Object of the study – principles and norms of international humanitarian law during armed conflict.

The aim of the work is to examine the normative content and theoretical and methodological approaches to the application of the principles and norms of international humanitarian law during armed conflicts by the security and defence forces, in particular, units of the National Guard of Ukraine.

National legislation and international legal acts have been analysed. The main problems identified are: insufficient integration of IHL norms into tactical planning, low efficiency of the training system, outdated provisions of the Instruction ‘On the Procedure for Implementing International Humanitarian Law Norms in the Armed Forces of Ukraine’, and lack of regulatory control over the use of new technologies.

The audit results revealed a high level of self-assessment of knowledge, but low motivation to study IHL and a preference for traditional forms of training. Based on an analysis of combat operations in 2022-2025, 10 main forms of application of IHL norms by NGU units were identified.

Recommendations have been formulated regarding: updating MOE Instruction No. 164; transitioning to digital learning and monitoring platforms; introducing an IHL module for mobilised personnel; harmonisation with NATO documents; removing outdated provisions from existing regulations and creating new control and accountability mechanisms.

The results of the work are of practical importance for the Ministry of Defence of Ukraine, the Ministry of Internal Affairs, the Main Directorate of the National Guard, educational institutions of the Ministry of Internal Affairs, and can also be used in the harmonisation of Ukrainian legislation with EU law.

ЗМІСТ

Частина 1	
Перелік скорочень, умовних позначень, одиниць і термінів	8
Вступ	9
1. Вибір напрямку дослідження	12
1.1. Вибір напрямку і методики дослідження. Добір, вивчення літератури та інших матеріалів щодо тематики НДР	12
2. Теоретичні та експериментальні дослідження	18
2.1. Вивчення національного законодавства України та міжнародно-правових актів, які регулюють порядок застосування норм міжнародного гуманітарного права під час збройного конфлікту	18
2.2. Дослідження методологічного вдосконалення застосування норм міжнародного гуманітарного права у період збройних конфліктів	22
2.3. Розгляд нормативно-правового забезпечення реалізації норм міжнародного гуманітарного права суб'єктами Сил безпеки і оборони в період збройного конфлікту в Україні	24
2.4. Заповнення анкети функціонального аудиту	26
2.5. Первинне опрацювання отриманих результатів функціонального аудиту	27
2.6. Обґрунтування пропозицій з удосконалення нормативного та методологічного вдосконалення реалізації норм міжнародного гуманітарного права суб'єктами Сил безпеки та оборони України	31
Частина 2	
3. Узагальнення та оцінка результатів проведених досліджень, складання звітної документації.....	34
3.1. Узагальнення результатів проведених досліджень	34
3.2. Оцінювання повноти і якості вирішення поставлених завдань	40
3.3. Пропозиції виключення або перегляд неактуальних та застарілих функцій (форм застосування)	43

3.4. Визначення форм виконання нормативного та методологічного вдосконалення застосування норм МГП під час збройного конфлікту.....	46
Висновки	50
Рекомендації	54
Перелік джерел посилання	58
Додаток А. Список наукових публікацій, написаних виконавцями у межах виконання НДР	67
Додаток Б. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції	71
Додаток В. Резолюція	82
Додаток Г. Порівняльний аналіз застосування норм МГП	84

ЧАСТИНА 1

Перелік скорочень, умовних позначень, одиниць і термінів

БЗВП – Базова загальна військова підготовка

БПЛА – Безпілотний літальний апарат

ЗСУ – Збройні Сили України

МКЧХ – Міжнародний комітет Червоного Хреста

КІНГУ – Київський інститут Національної гвардії України

МПП – Міжнародне гуманітарне право

МОУ – Міністерство оборони України

НГУ – Національна гвардія України

ПВК – Приватна військова компанія

СЦВС – Служба цивільно-військового співробітництва

Rules of Engagement – Правила застосування зброї

AJP-01 Allied Joint Publication-01 – Об'єднана доктрина НАТО

ICRC – International Committee of the Red Cross (Міжнародний комітет Червоного Хреста)

IHL – International Humanitarian Law (Міжнародне гуманітарне право, англomовний еквівалент МПП)

Legal Advisor – Юридичний радник (посада в штабах НАТО з питань права збройних конфліктів)

FPV-дрон – First Person View-дрон (дрон з видом від першої особи, керований оператором)

ВСТУП

Збройна агресія російської федерації проти України, що супроводжується безпрецедентним знищенням українського цивільного населення, руйнуванням українських міст, культурних і духовних цінностей, іншими воєнними злочинами, змушує більш об'єктивно оцінювати ефективність принципів і норм міжнародного гуманітарного права (МГП), яке наразі залишається єдиним інструментом, призначеним для регламентації допустимих засобів і методів війни, забезпечення захисту жертв збройних конфліктів, визначення взаємин між воюючими і невоюючими державами. Серйозні порушення МГП називаються воєнними злочинами, за їх вчинення, згідно Женевських конвенцій, передбачена кримінальна відповідальність фізичних осіб на національному та міжнародному рівнях.

Сучасні військово-політичні виклики, які постали перед Україною та світом у зв'язку зі збройною агресією російської федерації, актуалізували завдання перегляду та оновлення правового регулювання права війни. На сьогодні в Україні і в світі чітко виокремлюється комплекс проблем у діях норм МГП. Зокрема, це: а) проблеми реалізації принципів МГП, зокрема, принципу пропорційності; б) проблеми неефективності норм міжнародного гуманітарного права; в) наявність відносин військового характеру, що не врегульовані нормами права; г) прогалини у правовому регулюванні, у зв'язку з модернізацією та новизною деяких соціальних явищ. Аналіз причин неефективності норм МГП дає підстави стверджувати, що зазначена неефективність обумовлюється не тим, що правил недостатньо, а тим, що механізми їх реалізації не працюють, зокрема, через різні теоретичні та практичні проблеми.

Мета НДР – дослідити нормативний зміст та теоретико-методологічні підходи до застосування принципів і норм міжнародного гуманітарного права у період збройних конфліктів, проаналізувати стан правового регулювання застосування норм міжнародного гуманітарного права складовими Сил оборони, зокрема, підрозділами НГУ під час виконання нею задач в умовах воєнного

стану, сформулювати пропозиції щодо шляхів вирішення актуальних проблем у зазначеній сфері.

Зазначена мета обумовила необхідність є виконання таких *завдань*:

- дослідити національне законодавство України та міжнародно-правові акти, які регулюють застосування норм МГП під час збройного конфлікту;
- визначити основні підходи України до застосування норм МГП під час збройного конфлікту;
- здійснити аналіз чинних нормативних актів України, які регулюють компетенцію органів державної влади у сфері застосування норм МГП;
- вивчити досвід застосування норм МГП підрозділами НГУ під час збройного конфлікту;
- проаналізувати керівні документи військового характеру та нормативно-правові акти, які регулюють питання застосування норм МГП під час збройного конфлікту;
- запропонувати напрями вдосконалення застосування підрозділами НГУ норм МГП під час збройного конфлікту.

Об'єкт дослідження: принципи і норми міжнародного гуманітарного права у період збройного конфлікту;

Предмет дослідження: суспільні відносини, що виникають у процесі застосування норм міжнародного гуманітарного права Національною гвардією України, іншими складовими Сил оборони в умовах збройного конфлікту в Україні.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що представлена робота є одним із перших комплексних досліджень проблем застосування норм МГП у період збройного конфлікту в Україні.

Вперше: систематизовано результати наукових досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених щодо змісту та особливостей застосування принципів і норм МГП у період збройних конфліктів;

- здійснено поглиблений аналіз сучасних викликів та неефективних механізмів реалізації принципів і норм МГП,

- запропоновано нові підходи до удосконалення правового регулювання у сфері застосування принципів і норм МГУ у контексті військового управління частинами та підрозділами Національної гвардії України;

- сформульовано конкретні рекомендації для вдосконалення національного законодавства, підвищення рівня обізнаності військовослужбовців НГУ щодо змісту принципів і норм МГП та ефективної протидії їх порушенням.

Удосконалено:

- історико-теоретичні засади генези та розвитку принципів і норм міжнародного гуманітарного права, його системи;

- характеристику правового статусу комбатантів, некомбатантів, цивільного населення та військовополонених у міжнародному гуманітарному праві;

- аргументація щодо необхідності удосконалення міжнародно-правових механізмів притягнення до міжнародно-правової та кримінальної відповідальності за порушення норм міжнародного гуманітарного права.

Дістали подальшого розвитку:

- категоріально-понятійний міжнародного гуманітарного права;
- аргументація необхідності покращення нормативного, організаційного і методичного забезпечення обізнаності щодо принципів і норм міжнародного права у системі Національної гвардії України.

1. ВИБІР НАПРЯМУ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. ВИБІР НАПРЯМУ І МЕТОДИКИ ДОСЛІДЖЕННЯ. ДОБІР, ВИВЧЕННЯ ЛІТЕРАТУРИ ТА ІНШИХ МАТЕРАЛІВ ЩОДО ТЕМАТИКИ НДР

Дослідження проблем застосування та дотримання норм міжнародного гуманітарного права (МГП) під час збройного конфлікту в Україні є надзвичайно *актуальним* і важливим у контексті необхідності мінімізації руйнівних наслідків ведення бойових дій, захисту цивільного населення та забезпечення дотримання прав людини в умовах війни. В умовах збройного конфлікту, що триває в Україні, проблема захисту індивіда, забезпечення його прав і свобод стає все більш значущою, оскільки звичні механізми, розраховані на мирний час, стають менш ефективними і застосовними, а цінність життя і здоров'я особи нівелюється наявними військовими небезпеками і поневір'яннями.

Актуальність вибраного напрямку обумовлюється також тим, що за сучасних умов міжнародне гуманітарне право, разом із системою міжнародного кримінального правосуддя, є єдиними інструментами, які потенційно здатні реалізувати принципи заборони та обмеження певних засобів ведення війни, принципи захисту осіб, які не беруть або перестали брати участь у воєнних діях, а також принципу притягнення до відповідальності за воєнні злочини – порушення законів і звичаїв війни. Знання норм міжнародного гуманітарного права, окрім свого прямого призначення – мінімізації наслідків ведення війни на основі принципу гуманності, дозволяє ідентифікувати порушення, притягнути винних до відповідальності, а також розробити ефективні механізми для попередження майбутніх зловживань.

Ключовими аспектами, що визначають актуальність дослідження проблем дотримання і застосування норм МГП складовими сил безпеки і оборони під час збройного конфлікту в Україні, зокрема, є:

- обмеження методів та засобів ведення війни: результати дослідження мають допомогти вибудувати чітко визначену систему конкретних, заборонених нормами МГП, засобів і методи ведення бойових дій, а також дати відповіді на питання, як зазначені норми слід застосовувати на практиці;

- захист жертв війни: результати дослідження мають сприяти розумінню вироблених у системі МГП правил захисту осіб, які не беруть участі у бойових діях, або припинили брати участь через поранення, хворобу чи інші обставини, і які є необхідним для запобігання стражданням цивільного населення, військовополонених та поранених; .

- ідентифікація військових злочинів та притягнення до відповідальності: результати дослідження мають допомогти формуванню уміння виявляти випадки порушень норм МГП, ідентифікувати воєнні злочини, з тим, щоби забезпечити їх подальше розслідування компетентними органами та притягнення винних до відповідальності;

- розробка рекомендацій та вдосконалення правового регулювання: дослідження створює базу для розробки рекомендацій для військовослужбовців Збройних Сил України, Національної гвардії України щодо дотримання норм МГП, а також для вдосконалення національного законодавства, відомчих нормативно-правових актів;

- підвищення правової свідомості: впровадження результатів дослідження у діяльність Національної гвардії України сприятиме підвищенню обізнаності військовослужбовців про вимоги міжнародного права та його значення в умовах збройного конфлікту.

Доцільність та необхідність виконання НДР також обумовлені потребою нормативно-правового та методологічного удосконалення діяльності органів управління, частин та підрозділів НГУ як складової сектору безпеки і оборони України, формування теоретико-правових основ застосування підрозділами НГУ при виконанні покладених на неї завдань у період збройного конфлікту принципів і норм МГП.

Підставами для виконання роботи є пункти 1, 3, 11, 14, 15 статті 2 Закону України «Про Національну гвардію України» [37]; Постанова Кабінету Міністрів України «Про утворення Міжвідомчої комісії з питань застосування та реалізації норм міжнародного гуманітарного права в Україні», Склад колегіального органу, Положення від 26.04.17 р. № 329 [39]; Візія НГУ до 2035 року, Доктрина діяльності Національної гвардії України (ВКП НГУ 1-00), затверджена наказом Командувача Національної гвардії України 22.12.2023 № 1097 [7]; каталог спроможностей НГУ/МВС (наказ МВС «Про затвердження єдиного переліку спроможностей МВС» від 19.05.2023 №420) [17]; Наказ Міністра оборони України від 23.03.17 р. № 164 «Про затвердження Інструкції про порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права у Збройних Силах України» [36]; наказ КНГУ «Про затвердження Інструкцій з вивчення та впровадження досвіду виконання бойових (спеціальних) завдань Національною гвардією України під час відсічі збройної агресії» від 10.11.2022 №390, NATO – DOCTRINE [35], інші нормативно-правові акти, а також заявка на виконання зазначеної НДР.

Визначена мета та завдання дослідження обумовили питання обрання *методів дослідження*. Методологія вивчення проблем застосування норм міжнародного гуманітарного права у період збройних конфліктів ґрунтувалася на використанні комплексного підходу, який включає: а) юридичний аналіз; б) історичний контекст; в) соціально-політичні фактори; г) етичні та моральні виміри. У процесі виконання НДР було доведено важливість врахування змісту основних принципів МГП та особливостей його правового механізму, а також аналіз практичних проблем застосування МГП Національною гвардією України в період збройного конфлікту в Україні. Установлено, що найбільш ефективними при вивченні проблем удосконалення застосування норм міжнародного гуманітарного права у період збройних конфліктів є такі методи:

а) метод *юридичного аналізу*, використаний для опрацювання норм міжнародного гуманітарного права, таких як зокрема Женевських конвенцій та Додаткових протоколів до них; аналізу практичного застосування норм МГП в

конкретних конфліктах та їх впливу на права людини; вивчення судової практики міжнародних судів та трибуналів, які розглядають питання порушень МГП;

б) історичний метод, використаний для вивчення еволюції МГП, від стародавніх норм та звичаїв до сучасних юридичних документів; аналізу впливу історичних подій на розвиток МГП та його правових засад; огляду досвіду попередніх конфліктів, де застосовувалися норми МГП;

в) соціологічний метод, використаний для вивчення політичних та соціальних факторів, які впливають на дотримання та застосування МГП; аналізу ролі різних акторів у збройних конфліктах та їх відповідальності за дотримання МГП; вивчення впливу МГП на соціальні процеси та права людини у період конфліктів; вивчення практичних проблем застосування МГП в реальних конфліктах; аналізу досвіду різних організацій, які працюють над забезпеченням дотримання МГП; вивчення механізмів розслідування та покарання порушень МГП.

У процесі виконання НДР визначено спірні аспекти щодо методології та підходів до проведення удосконалення застосування норм міжнародного гуманітарного права у період збройних конфліктів, проаналізовано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження та їх роль при аналізі проблем застосування норм міжнародного гуманітарного права.

Зроблено висновок, що від застосування належної методології наукової розробки проблем застосування норм міжнародного гуманітарного права залежить можливість отримання необхідних результатів. Зауважено, що методологія може забезпечити комплексний розвиток юридичної та військової наук, розв'язання проблемних завдань, раціональне застосування раніше отриманих результатів, вироблення нових науково обґрунтованих теоретичних положень, а також пропозицій і рекомендацій, спрямованих на вдосконалення міжнародного та вітчизняного законодавства та практики його застосування задля вирішення неузгодженостей та суперечностей у зазначеному науковому напрямі.

Звернено увагу на тенденції розвитку методології досліджень проблем застосування норм міжнародного гуманітарного права та особливості застосування окремих методів дослідження.

У процесі *добору, вивчення літератури та джерел* з тематики НДР установлено, що устанавлено, що основу нормативно-правового забезпечення реалізації норм міжнародного гуманітарного права суб'єктами Сил безпеки і оборони в період збройного конфлікту в Україні є: Закон України «Про Національну гвардію України» [37]; Постанова Кабінету Міністрів України «Про утворення Міжвідомчої комісії з питань застосування та реалізації норм міжнародного гуманітарного права в Україні», Склад колегіального органу, Положення від 26.04.17 р. № 329 [39]; Візія НГУ до 2035 року, Доктрина діяльності Національної гвардії України (ВКП НГУ 1-00), затверджена наказом Командувача Національної гвардії України 22.12.2023 № 1097 [7]; каталог спроможностей НГУ/МВС (наказ МВС «Про затвердження єдиного переліку спроможностей МВС» від 19.05.2023 №420) [17]; Наказ Міністра оборони України від 23.03.17 р. № 164 «Про затвердження Інструкції про порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права у Збройних Силах України» [36]; наказ КНГУ «Про затвердження Інструкцій з вивчення та впровадження досвіду виконання бойових (спеціальних) завдань Національною гвардією України під час відсічі збройної агресії» від 10.11.2022 №390, NATO – DOCTRINE [35], інші нормативно-правові акти.

Установлено, що до переліку нормативно-правових актів, які передбачають застосування норм міжнародного гуманітарного права суб'єктами сил безпеки і оборони, зокрема, Національною гвардією України, слід також віднести: Інструкцію про порядок виконання норм МГП у Збройних Силах України, затверджену Наказом Міністерства оборони №164 від 23.03.2017, яка визначає процедури та механізми, за допомогою яких військові та цивільні особи, що працюють в ЗСУ, повинні виконувати норми МГП; Закон України «Про символіку Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Хреста в Україні», який регулює використання символіки Червоного Хреста, Червоного

Півмісяця та Червоного Хреста в Україні, що є важливим для ідентифікації медичних закладів, транспортних засобів та осіб, які працюють в сфері медичної допомоги під час війни; Закон України «Про Товариство Червоного Хреста України», який визначає правовий статус та регулює діяльність Товариства Червоного Хреста України, що відіграє важливу роль у гуманітарній допомозі та виконанні норм МГП; Інструкцію про порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права у Збройних Силах України (Наказ Міністерства оборони №164 від 23.03.2017), який визначає, як військові повинні виконувати норми МГП, включаючи правила ведення бойових дій, захист цивільного населення та військовополонених; Бойові статuti Збройних Сил України (зазначені накази, що вводять їх в дію), включають норми МГП, особливо щодо захисту цивільного населення та правил ведення бойових дій; Чотири Женевські конвенції (I, II, III, IV) містять основоположні норми МГП щодо захисту цивільного населення, поранених та хворих військовослужбовців, військовополонених та інших аспектів ведення воєнних дій.

Отримано висновок про те, що загалом, зазначені нормативно-правові акти та інші документи є основою для забезпечення дотримання норм МГП суб'єктами Сил безпеки і оборони.

Також на етапі добору матеріалів було відібрано релевантні нормативні, наукові джерела та зібрано широкий спектр наукової літератури [1-50], що забезпечило наявність теоретичної основи для подальшого аналізу.

Процесі виконання завдань НДР було задіяно комплекс реферативних баз наукових бібліотек (Web of Science, Scopus, Google Scholar, JSTOR, SpringerLink, Springer, Elsevier тощо). З використанням даних академічних баз було проведено пошук для збору літератури. У процесі пошуку застосовувалися такі ключові слова, як: «міжнародне гуманітарне право», «міжнародне право», «право Женеви», «право Гааги», «збройний конфлікт», «цивільне населення», «комбатанти», «некомбатанти» «військовополонені», «цивільні об'єкти», «військові злочини», тощо. Під час пошуку були застосовані критерії включення та виключення: включалися рецензовані статті, доповіді на конференціях, книги.

Натомість, виключалися з пошуку неакадемічні джерела, застарілі публікації. Був проведений порівняльний аналіз різних досліджень, технологій, підходів для розуміння їхніх сильних та слабких сторін, а критичний аналіз дозволив оцінити методологічну якість та обмеженість існуючих досліджень.

Також було проведено оцінку якості та достовірності зібраної інформації, при цьому зверталася увагу на авторитетність авторів, аналіз цитування та актуальність інформації. У результаті проведеного пошуку було відібрано 50 літературних джерел та актуальних матеріалів (список додається), посилання на сайти, форуми, тощо).

Проведений аналіз літературних джерел дозволив виявити найбільш актуальні та важливі теми для сучасних наукових досліджень у сфері застосування норм МГУ у період збройного конфлікту в Україні, а також запропонувати інноваційні методи та підходи, потенційно здатні вплинути на ефективність підготовки військових фахівців, а також службово-бойову діяльність підрозділів НГУ.

2. ТЕОРЕТИЧНІ ТА ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

2.1. ВИВЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ТА МІЖНАРОДНО-РАВОВИХ АКТІВ, ЯКІ РЕГУЛЮЮТЬ ПОРЯДОК ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА ПІД ЧАС ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ

Реалізація визначених завдань НДР потребувало аналізу відповідного національного конституційного законодавства, військового законодавства, нормативно-правових актів, чинних в системі МВС та НГУ виданих НГУ, керівних документів, що визначають засади та основні напрями співробітництва України і НАТО.

У процесі виконання другого етапу НДР («Здійснення теоретичних та експериментальних досліджень»), встановлено, що основу діяльності органів

управління, частин та підрозділів НГУ у напрямі забезпечення дотримання і застосування останніми завдань в умовах збройного конфлікту в Україні є: конвенційні норми, як норм прямої дії, виконання яких згідно взятих на себе Україною зобов'язань у сфері МГП є обов'язковим для усіх суб'єктів сектору безпеки і оборони; закони України у сфері безпеки і оборони, правохоронної діяльності; підзаконні нормативно-правові акти, постанови КМУ, накази МО, ГШ ЗСУ, МВС, ГУ НГУ, інші нормативно-правові акти.

Установлено, що повноваження органів військового управління, військових посадових осіб (командирів і військових начальників), а також безпосередні дії усіх категорій військовослужбовців підрозділів і частин Сил безпеки і оборони, складовою частиною яких є НГУ, обумовлені змістом принципів і норм МГП, що містять у собі: Гаазька конвенція про закони і звичаї війни (I і II Гаазькі конвенції 1907 р. та Додаток до неї [2], Женевські конвенції про захист жертв війни 1949 р. [19, 20, 21, 22] та Додатки [8, 9] до них; Закон України «Про Національну гвардію України» [37]; Постанова Кабінету Міністрів України «Про утворення Міжвідомчої комісії з питань застосування та реалізації норм міжнародного гуманітарного права в Україні» [39], Додаток до постанови Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2017 р. № 329 «Про склад Міжвідомчої комісії з питань застосування та реалізації норм міжнародного гуманітарного права в Україні» [39], Візія НГУ до 2035 року [3], Доктрина діяльності Національної гвардії України (ВКП НГУ 1-00), затверджена наказом Командувача Національної гвардії України 22.12.2023 № 1097 [4]; Каталог спроможностей НГУ/МВС (наказ МВС «Про затвердження єдиного переліку спроможностей МВС» від 19.05.2023 №420) [6]; Наказ командувача НГУ від 10.11.2022 № 390 «Про затвердження Інструкції з вивчення та впровадження досвіду виконання бойових (спеціальних) завдань НГУ під час відсічі збройної агресії» [35], Наказ Міністра оборони України від 23.03.17 р. № 164 «Про затвердження Інструкції про порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права у Збройних Силах України» [36], ін. нормативно-правові акти.

Установлено, що МГП, як особлива система договірних і звичаєвих норм, що мають діяти в умовах міжнародних та неміжнародних збройних конфліктах, встановлює заборони або обмеження застосування певних засобів і методів ведення збройної боротьби; визначає взаємні права та обов'язки учасників збройних конфліктів; встановлює вимоги щодо забезпечення сторонами захисту жертв збройного конфлікту.

Доведено, що основними джерелами МГП є: а) міжнародні конвенції (загальні та спеціальні); б) міжнародний звичай як доказ загальної практики, визнаної у якості норми права; в) судові рішення. Установлено, що найчастіше сукупність конвенційних джерел МГП об'єднують у три групи джерел: а) «право Женеви»; б) «право Гааги»; в) «право Нью-Йорку».

Відповідно, з'ясовано, що «Право Женеви» умовно складає група міжнародних договорів, які спрямовані на захист жертв війни. Найбільш повними на сьогодні є договори, прийняті у 1949 р., та додаткові протоколи до них від 1977 р. Серед цих категорій: цивільне населення, комбатанти, які поранені, хворі, зазнали кораблетрощі, є військовополоненими або через інші обставини більше не беруть участь у збройному конфлікті. Основою «Права Женеви» на сьогодні є чотири Женевські конвенції від 12 серпня 1949 року про захист жертв війни, а також два Додаткові протоколи до них від 8 червня 1977 року: Женевська конвенція про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях [19]; Женевська конвенція про поліпшення долі поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії, зі складу збройних сил на морі [20]; Женевська конвенція про поводження з військовополоненими [21]; Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни [22]; Додатковий протокол, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів [8]; Додатковий протокол, що стосується захисту жертв збройних конфліктів неміжнародного характеру [9].

На основі вивчення зазначених джерел та літератури встановлено, що «Право Гааги» – умовне позначення міжнародних договорів, які забороняють використання окремих видів зброї чи застосування методів ведення війни в

умовах збройного конфлікту. Основою «права Гааги» є прийнята в 1907 році Гаазька Конвенція (IV) про закони і звичаї сухопутної війни [2] та Положення про закони та звичаї сухопутної війни. Крім цього, Гаазькі конвенції та декларації 1899 та 1907 років, які передбачали обмеження методів та засобів ведення війни для зменшення зайвих страждань, інші договори стосовно заборони окремих методів ведення війни. Право Гааги стосується: засобів ведення збройного конфлікту. Це зброя та інше обладнання, за допомогою яких проводять напади, та методи – те, як зброя застосовується, та те, як загалом ведуться збройні дії.

Відповідно, «Право Нью-Йорку» – умовне позначення міжнародних договорів, які прийняті у межах ООН та стосуються окремих аспектів захисту прав людини в умовах збройного конфлікту.

Сучасне МГП містить у собі не тільки численні конкретні правила ведення збройної боротьби, але і низку принципів. Виникнення, формування галузевих принципів та їхній зміст визначаються специфікою суспільних відносин, які вони регулюють. Істотною відмінністю принципів МГП від основних принципів міжнародного права є те, що основні принципи міжнародного права становлять основу мирного співіснування, а принципи міжнародного гуманітарного права стосуються збройних конфліктів, містять у собі певні правила поведінки воюючих сторін, тобто визначають відносини, пов'язані зі збройним конфліктом.

Установлено, що договірні норми і принципи МГП мають діяти у збройних конфліктах як міжнародного, так і неміжнародного (внутрішнього) характеру, вже на підставі самого факту такого конфлікту, незалежно від оголошення чи не оголошення стану війни. Юридична чинність норм МГП полягає в їх обов'язковості для держав, яка настає з моменту початку збройного конфлікту чи операції з підтримання миру. Це означає, що норми МГП застосовуються незалежно від оголошення війни і тягнуть за собою міжнародно-правову відповідальність для держав та індивідуальну кримінальну відповідальність для осіб, які порушують ці норми. Норми і принципи МГП є нормами прямої дії і обов'язкові для виконання усіма сторонами (учасниками збройного конфлікту).

Однак, ефективність норм МГП практично ніколи не була високою, що потребує удосконалення як їх безпосереднього змісту, так і механізмів забезпечення.

2.2. ДОСЛІДЖЕННЯ МЕТОДОЛОГІЧНОГО УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА У ПЕРІОД ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ

У межах виконання другого етапу НДР встановлено, що методологія застосування норм МГП у період збройних конфліктів потребує використання комплексного підходу, який передбачає інтеграцію теоретичних, практичних, організаційних, освітніх тощо аспектів МГП, а також створення цілісної системи інструментів та процедур втілення його вимог у відносини між воюючими державами (сторонами збройного конфлікту).

Аналіз практики застосування норм МГП підрозділами та частинами Сил безпеки та оборони в період широкомасштабної збройної агресії російської федерації проти України дозволив виділити певні недоліки та виклики у застосуванні норм МГП зазначеними суб'єктами, основними з яких є:

1. Часта відсутність врахування зазначеного напряму у процесі тактичного плануванні окремих військових операцій чи інших дій підрозділів (відділення, взводу, роти, батальйону) при виконанні поставлених перед ними задач. Зокрема, більшість проаналізованих наказів, інструкцій, планів, інших документів тактичного та оперативного спрямування, виданих в підрозділах та частинах оперативного призначення НГУ за кілька останніх років, не містять явних вказівок на безпосереднє застосування або інтеграцію норм МГП у процеси планування та реалізації службово-бойової діяльності. Наприклад, в описах послідовності роботи командира взводу чи відділення з підготовки бою та змісту бойового наказу прямо не згадуються аспекти МГП.

2. Неефективність наявної системи навчання військовослужбовців нормам МГП. Темпи мобілізації та наявна система організації базової загальновійськової підготовки, що наразі реалізується, не знімають потребу в розгортанні

повноцінного навчання основам МГП, до якого могли би бути залучені досвідчені інструктори та практики. Зазначене негативно впливає на глибину та охоплення підготовки з МГП.

3. Нерозуміння окремими посадовими особами із числа командування ЗСУ, НГУ, інших складових Сил оборони необхідності посилення уваги до питань вивчення і впровадження норм і принципів МГП у діяльність підрозділів.

4. Незавершеність процесу створення систем оперативного поширення, моніторингу та контролю за дотриманням норм МГП у складових Сил оборони у цілому та у частинах і підрозділах НГУ, зокрема.

З урахуванням зазначеного, зроблено висновок, що від застосування належної методології наукової розробки проблем застосування норм міжнародного гуманітарного права залежить можливість отримання необхідних результатів. Зауважено, що методологія може забезпечити комплексний розвиток юридичної та військової наук, розв'язання проблемних завдань, раціональне застосування раніше отриманих результатів, вироблення нових науково обґрунтованих теоретичних положень, а також пропозицій і рекомендацій, спрямованих на вдосконалення міжнародного та вітчизняного законодавства та практики його застосування задля вирішення неузгодженостей та суперечностей у зазначеному науковому напрямі.

Акцентовано на необхідності удосконалення національного законодавства у сфері МГП, зокрема, шляхом його гармонізації із міжнародним, з метою створення ефективної системи міжнародно-правової, міжнародно-кримінальної відповідальності, а також системи захисту прав потерпілих від конфлікту.

Доведено необхідність посилення співпраці України, МО України, військово-цивільних адміністрацій, органів військового управління з міжнародними організаціями, такими як Міжнародний комітет Червоного Хреста (МКЧХ), Міжнародний рух Червоного Хреста і Червоного Півмісяця, спеціалізованих установ у системі ООН (Організація з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО), Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ)), інших

неурядових міжнародних організацій («Лікарі без кордонів», «Карітас») з проблем надання допомоги постраждалим.

Доведено доцільність використання у якості додаткового напрямку методологічного удосконалення вивчення та дотримання норм МГП військовослужбовцями Сил безпеки і оборони постійного моніторингу ефективності системи навчання військовослужбовців, а також моніторингу відповідної практики застосування та дотримання зазначених норм.

2.3 РОЗГЛЯД НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ НОРМ МГП СУБ'ЄКТАМИ СИЛ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ В ПЕРІОД ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ В УКРАЇНІ

Реалізуючи завдання НДР аналізу стану нормативно-правового забезпечення реалізації норм МГП суб'єктами Сил безпеки і оборони в період збройного конфлікту в Україні, встановлено, що основним нормативним документом у зазначеній сфері є «Інструкція про порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права у Збройних Силах України», затверджена наказом Міністерства оборони України від 23.03.2017 № 164 [36]. З'ясовано, що остання редакція зазначеного документу мала місце 31.05.2022 р.

Розробку та прийняття зазначеного документу оцінено як конкретний і важливий крок України у напрямку підтвердження намірів дотримуватися норм МГП в умовах збройної агресії російської федерації проти України, а також реалізацію зобов'язань щодо організації навчання нормам МГП усіх для усіх категорій військовослужбовців і персоналу Сил безпеки і оборони. Зазначена Інструкція розглядається як нормативно закріплена основа провадження норм МГП у діяльність ЗСУ, НГУ, інших суб'єктів Сил безпеки і оборони.

На підставі аналізу змісту Інструкції встановлено, що структуру зазначеного документу складають норми, які комплексно регулюють та закріплюють: а) характеристику МГП як системи норм, які застосовуються у збройних конфліктах; б) основні терміни і поняття МГП; в) заборонені методи і

засоби ведення воєнних дій; г) особливості застосування норм МГП у неміжнародних (внутрішніх) збройних конфліктах (збройних конфліктах неміжнародного характеру) та норм права прав людини, що застосовується у ситуаціях порушення внутрішнього порядку та виникнення обстановки внутрішньої напруженості; г) загальні обов'язки командувачів (командирів, начальників) щодо дотримання норм міжнародного гуманітарного права; д) обов'язки помічника командира військової частини з правової роботи (юрисконсульта військової частини) - юридичного радника щодо забезпечення дотримання норм міжнародного гуманітарного права; е) обов'язки військово-медичного персоналу щодо дотримання норм МГП; є) відповідальність за порушення норм МГП; ж) вимоги щодо врахування норм МГП у ході підготовки та ведення воєнних дій; з) вимоги щодо управління командуваннями, з'єднаннями, військовими частинами та підрозділами з урахуванням вимог МГП; вимоги щодо врахування МГП в процесі організації та ведення воєнних дій; е) вимоги МГП в процесі організації та ведення воєнних дій під час наступу; и) особливості ведення воєнних дій з'єднаннями, військовими частинами та підрозділами Повітряних і Військово-Морських Сил Збройних Сил України з урахуванням норм МГП; й) вимоги щодо вивчення норм МГП та ін.

У цілому, аналіз розділів і норм Інструкції, присвячених регламентації організації навчання МГП, дозволив зробити висновок про наявність у системі Сил безпеки і оборони основи для формування організаційно-правових засад вивчення і застосування принципів і норм МГП, зокрема, як частини базової військової підготовки. Програма таких занять охоплює ключові питання МГП, має на меті не тільки формування знань, а і формування морально-психологічної готовності беззастережно дотримуватись правил і звичаїв війни під час бойових дій. Навчання зосереджене на практичних аспектах, таких як поведження з військовополоненими, збір доказів військових злочинів, відповідальність командирів, що забезпечує застосування МГП у реальних бойових умовах.

Водночас, для повноцінного нормативно-правового регулювання застосування норм МГП у системі Сил безпеки та оборони наявності лише однієї

Інструкції недостатньо. Крім того, ефективність її застосування в сучасних умовах залежить від багатьох чинників, таких як:

- реальної імплементації норм МГП безпосередньо в керівні документи та тактичні плани, що використовуються на низовому рівні (відділення, взвод, рота), їх інтеграції в змістову частину бойового наказу чи рішення;
- ефективності навчання всіх військовослужбовців, особливо сержантського складу, нормам МГП, особливо в умовах прискорених, викликаного потребами мобілізації, навальних курсів і програм;
- труднощів забезпечення повного розуміння і підтримки важливості МГП серед командного складу Сил безпеки і оборони;
- невідповідної потребам технологічної підтримки для ефективного управління, моніторингу та звітності щодо дотримання МГП.

Зазначене дозволило зробити висновок про те, що нормативно-правова основа забезпечення реалізації норм МГП у діяльність підрозділів Сил оборони, які в умовах збройної агресії проти України виконують завдання у зоні бойових дій, потребує розширення і удосконалення. Документ під назвою «Інструкція про порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права у Збройних Силах України», затверджений наказом МО України від 23.03.2017 № 164 [12], можливо розглядати як мінімально необхідну основу зазначеного напряму регулювання, проте, її практична реалізація потребує постійних зусиль щодо впровадження, навчання, контролю та інтеграції в щоденну діяльність бойових підрозділів і частин, особливо, з урахуванням динамічних умов сучасного збройного конфлікту.

2.4. ЗАПОВНЕННЯ АНКЕТИ ФУНКЦІОНАЛЬНОГО АУДИТУ

Зважаючи на важливість положень МГП Україна не тільки на загальнодержавному рівні але і відомчому вимагає дотримання правил війни.

Так, Наказом Міністерства оборони України № 164 від 23 березня 2017 року була затверджена Інструкція про порядок виконання військовими норм міжнародного гуманітарного права у Збройних Силах України [36]. Цей документ визначає правила застосування норм МГП військовослужбовцями під час збройних конфліктів з метою гуманізації ведення війни та захисту цивільного населення.

Зазначена Інструкція містить в повному обсязі вимоги чотирьох основних Женевських конвенцій та Додаткових протоколів до них, відповідно по покращенню долі військовослужбовців під час наземних, морських війн, про поводження з військовополоненими та захисту цивільного населення.

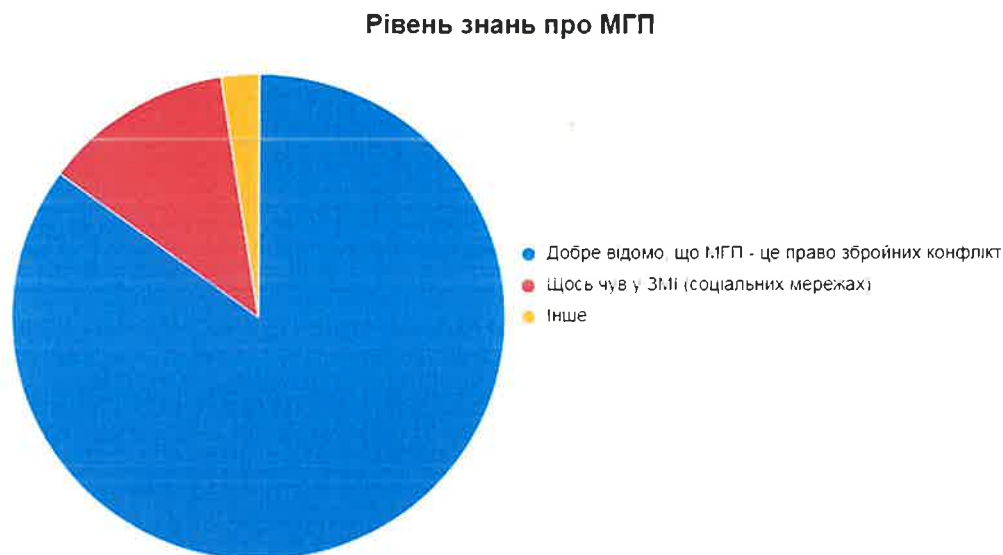
В Збройних Силах України накази Командувача ЗС України що вводять в дію Бойові статuti ЗС України вимагають на етапі планування бойових дій обов'язково враховувати вимоги правил війни, особливо по захисту цивільного населення.

З метою виконання пунктів 4, 5 та 6 Робочої програми виконання науково-дослідної роботи відповідальними виконавцями НДР «Застосування норм міжнародного гуманітарного права» проведено аудит знань про міжнародне гуманітарне право серед військовослужбовців Національної гвардії України було проведено опитування щодо знання норм МГП та його застосування під час збройних конфліктів.

2.5. ПЕРВИННЕ ОПРАЦЮВАННЯ ОТРИМАНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ФУНКЦІОНАЛЬНОГО АУДИТУ

Під час опитування респондентів серед військовослужбовців частин і підрозділів Національної гвардії України (опитано понад 40 респондентів), встановлено, що переважна більшість (85%) респондентів вважають, що добре знають, що МГП – це право збройних конфліктів. Лише невелика частина має поверхові знання або не вказала конкретного рівня знань (*графік 1*).

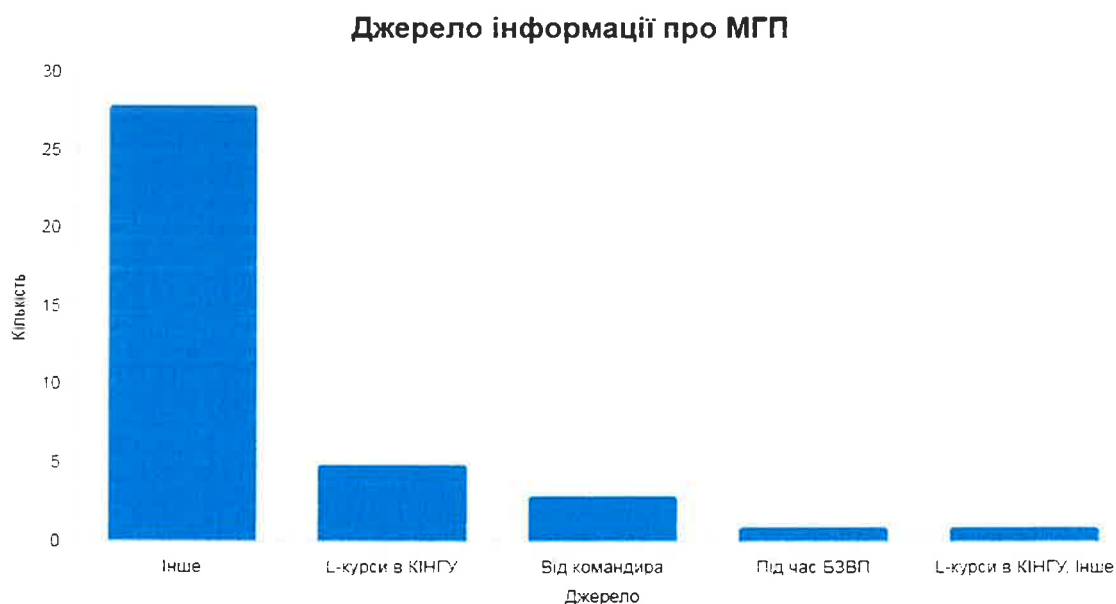
Графік 1 показує розподіл відповідей щодо рівня знань про МГП.

Пояснення: Показує, що 85% респондентів (34 особи) вважають, що добре знають МГП, 12.5% (5 осіб) чули про нього в ЗМІ, і лише 1 особа обрала "Інше".

Що стосується джерел отримання інформації про застосування норм МГП під час збройних конфліктів, то більшість респондентів не мають постійного офіційного джерела надходження такої інформації (графік 2).

Графік 2. Джерело інформації про МГП (стовпець D)

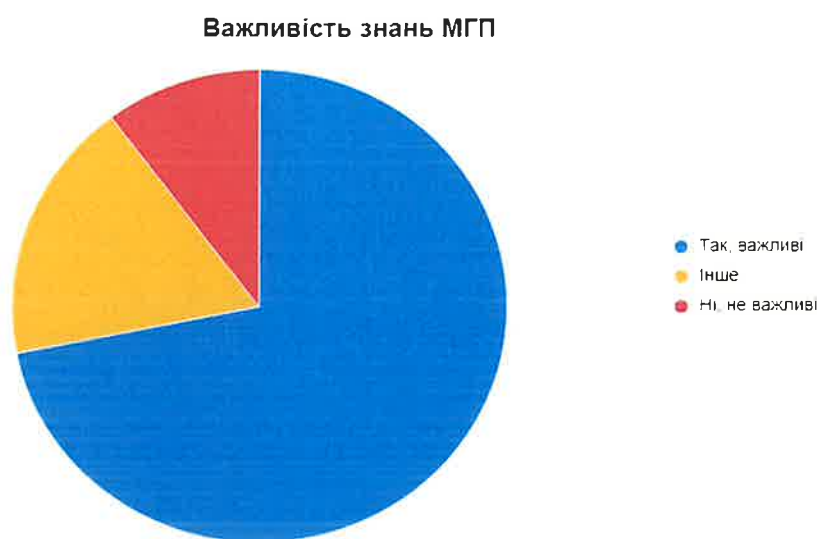

Найпоширенішим джерелом є "Інше" (28 осіб, 70%), що вказує на неформальні або неуточнені джерела інформації.

Висновок. Більшість респондентів (70%) дізналися про МГП з неуточнених джерел ("Інше"). L-курси в КІНГУ та інформація від командира є наступними за популярністю джерелами.

На питання про важливість знань про МГП більшість опитаних військовослужбовців НГУ розуміють важливість знань про МГП та його застосування під час збройних конфліктів (*графік 3*).

Графік 3 показує, як респонденти оцінюють важливість знань МГП.

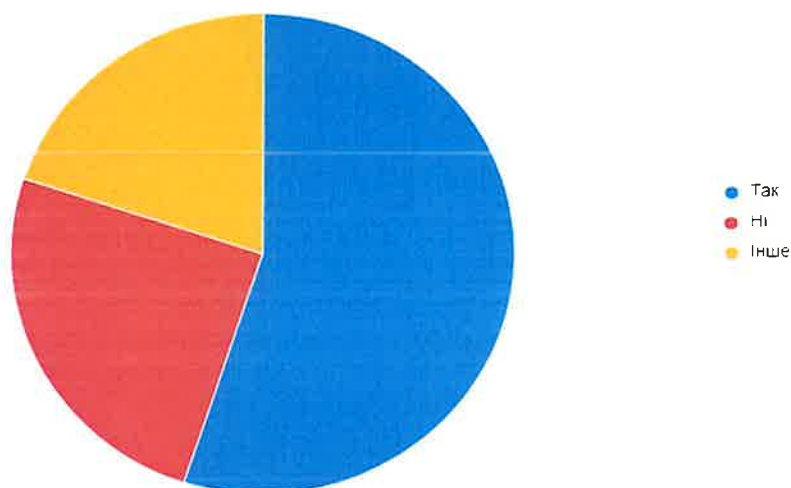
Пояснення: 70% (28 осіб) вважають знання МГП важливими, 17.5% (7 осіб) обрали "Інше", а 10% (4 особи) вважають їх неважливими.

Висновок. Більшість (70%) вважають знання норм МГП важливими, але 10% не вважають їх важливими, а 17.5% обрали неконкретну відповідь.

Під час проведеного дослідження з'ясувалось також питання у військовослужбовців НГУ про бажання поглиблювати знання про МГП та його застосування під час збройних конфліктів (*графік 4*).

Графік 4 показує, яким чином респонденти хотіли б вивчати МГП.

Бажання поглиблювати знання про МГП

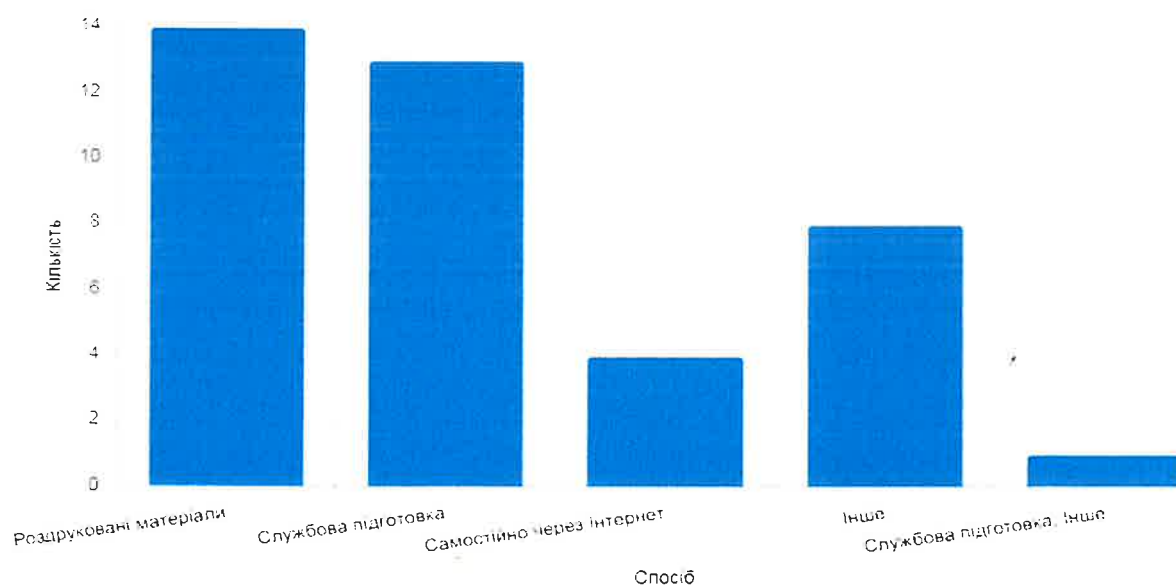
Пояснення: 55% (22 особи) хочуть поглиблювати знання, 25% (10 осіб) не хочуть, а 20% (8 осіб) не визначилися.

Висновок. Понад половина респондентів (55%) хочуть поглиблювати знання про МГП, але чверть не зацікавлені в цьому, а 20% опитаних не визначилися.

Під час встановлення у військовослужбовців НГУ переважного способу отримання знань про МГП встановлено наступне (графік 5):

Графік 5 показує, яким чином респонденти воліли б вивчати МГП.

Переважний спосіб навчання МГП

Пояснення: Найпопулярніші способи — роздруковані матеріали (35%, 14 осіб) та регулярна службова підготовка (32.5%, 13 осіб).

Висновок: Найпопулярнішими способами навчання є роздруковані матеріали (35%) та регулярна службова підготовка (32.5%). Самостійне вивчення через Інтернет менш популярне у опитаних (10%).

Проведене дослідження, із врахуванням думки військовослужбовців різних частин і підрозділів НГУ, дозволяє зробити наступні висновки:

1) Про рівень знань військовослужбовцями НГУ норм про МГП: більшість респондентів (85%) вважають себе добре обізнаними про МГП, але низькі результати тесту у всіх можуть вказувати на потребу у більш якісному вивченні норм МГП.

2) Про джерела інформації: переважання відповіді "Інше" (70%) свідчить про неформальні або несистематизовані джерела інформації.

3) Про важливість вивчення МГП і мотивації до його вивчення: 70% вважають знання важливими, але 25% не зацікавлені в їх поглибленні, що може вказувати на потребу в підвищенні мотивації.

4) Про спосіб навчання: респонденти віддають перевагу структурованим методам (роздруковані матеріали та службова підготовка), що вказує на потребу в доступних і систематизованих ресурсах.

2.6. ОБГРУНТУВАННЯ ПРОПОЗИЦІЙ З УДОСКОНАЛЕННЯ НОРМАТИВНОГО ТА МЕТОДОЛОГІЧНОГО УДОСКОНАЛЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ НОРМ МГП СУБ'ЄКТАМИ СИЛ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ УКРАЇНИ

З урахуванням сучасних проблем застосування принципів і норм МГП в умовах широкомасштабної збройної агресії російської федерації проти України було визначено та основні напрями нормативного та методологічного удосконалення реалізації норм МГП суб'єктами Сил безпеки і оборони, які виконують завдання в зоні проведення бойових дій умовах збройної військової агресії російської федерації проти України.

Зокрема, це:

- подальший розвиток та адаптація норм МГП, зокрема, в частині посилення контролю за їх дотриманням та розробки механізмів притягнення до відповідальності (міжнародно-правової, кримінальної) за їх недотримання;
- посилення кроків щодо більш повного впровадження положень Додаткових протоколів 1977 р. до Женевських конвенцій, спрямованих на захист жертв війни [7,8,9,10] та Гаазьких конвенцій 1907 р. [1] і документів у їх розвиток, спрямованих на заборону та обмеження методів і засобів ведення війни;
- розробка нових норм та механізмів реагування на новітні виклики сучасних збройних конфліктів, включаючи кібервійну, застосування дронів, інших інноваційних технологій;
- удосконалення системи підготовка та навчання основам МГП військовослужбовців складових Сил безпеки та оборони, зокрема, військовослужбовців НГУ, розробку та впровадження у їх професійну та службово-бойову діяльність відповідних інструкцій;
- створення ефективних механізмів моніторингу дотримання норм МГП сторонами збройного конфлікту та забезпечення притягнення до відповідальності осіб, які вчинили воєнні злочини.

Частина 2

3. Узагальнення та оцінка результатів проведених досліджень, складання звітної документації.....	34
3.1. Узагальнення результатів проведених досліджень	34
3.2. Оцінювання повноти і якості вирішення поставлених завдань	40
3.3. Пропозиції виключення або перегляд неактуальних та застарілих функцій (форм застосування)	43
3.4. Визначення форм виконання нормативного та методологічного вдосконалення застосування норм МГП під час збройного конфлікту.....	46

ЧАСТИНА 2

РОЗДІЛ 3. УЗАГАЛЬНЕННЯ ТА ОЦІНКА РЕЗУЛЬТАТІВ ПРОВЕДЕНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

3.1. УЗАГАЛЬНЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ПРОВЕДЕНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Узагальнення результатів проведеного дослідження, пов'язаного із застосуванням норм міжнародного гуманітарного права під час збройного конфлікту, об'єктивувалося його метою, а саме: дослідити нормативний зміст та теоретико-методологічні підходи до застосування принципів і норм міжнародного гуманітарного права у період збройних конфліктів; проаналізувати стан правового регулювання застосування норм міжнародного гуманітарного права складовими Сил оборони та підрозділами НГУ під час виконання нею задач в умовах воєнного стану; сформулювати пропозиції щодо шляхів вирішення актуальних проблем у зазначеній сфері.

Розв'язання завдання проблеми методологічного удосконалення змісту повноважень, пов'язаних із дотриманням і виконанням норм МГП суб'єктами Сил оборони та підрозділами НГУ під час виконання завдань в умовах збройного конфлікту потребувало аналізу норм міжнародного права, національного та військового законодавства, відомчих нормативно-правових актів, документів, що визначають засади та основні напрями співробітництва України і НАТО.

Для досягнення зазначеної мети, з використанням даних академічних баз (Web of Science, Scopus, Google Scholar, JSTOR, SpringerLink, Springer, Elsevier a ін.), у межах першого етапу дослідження, було відібрано джерела та література, здатні забезпечити виконання його завдань. Проведено оцінку якості та достовірності зібраної інформації, зі зверненням уваги на авторитетність авторів, показники цитування та актуальність інформації. У результаті проведеного пошуку було відібрано понад 35 нормативних та понад 50 науково-літературних

джерел, з подальшим їх використанням. Також у ході виконання НДР її виконавцями було опубліковано понад 15 наукових праць, пов'язаних із її темою. Зокрема: 7 наукових статей, 9 тез доповідей (*Додаток А*).

Крім того, 6 лютого 2025 року кафедрою правового забезпечення та правоохоронної діяльності факультету забезпечення державної безпеки Київського інституту Національної гвардії України разом із Товариством Червоного Хреста України було проведено Міжнародну науково-практичну конференцію «Міжнародне гуманітарне право та основи безпеки в період збройних конфліктів». Метою конференції було – обговорення актуальних теоретичних та практичних проблем, пов'язаних із дією норм міжнародного гуманітарного права в Україні в період збройного конфлікту, а також шляхів забезпечення безпеки. У конференції взяли участь 138 учасників – науковців, викладачів, представників Товариства Червоного Хреста України, фахівців-практиків у галузі міжнародного гуманітарного права, правоохоронних органів, сектору безпеки та оборони, докторантів, аспірантів, здобувачів вищої освіти (*Додаток Б*).

Доповіді учасників науково-практичної конференції «Міжнародне гуманітарне право та основи безпеки в період збройних конфліктів» опубліковані у Збірнику матеріалів конференції, який розміщений в pdf-форматі на сайті Київського інституту Національної гвардії України за посиланням <https://kingu.edu.ua/naukovi-zahodi/> (*Додаток В*).

Здійснена робота дозволила виявити найбільш актуальні та важливі теми для сучасних наукових досліджень у сфері застосування норм МГУ у період збройного конфлікту в Україні та запропонувати інноваційні методи та підходи, потенційно здатні вплинути на ефективність підготовки військових фахівців у цій сфері та службово-бойову діяльність підрозділів НГУ у цілому.

З метою вибору оптимальної стратегії дослідження було проведено пошук та аналіз основних проблем в оцінці змісту та ефективності дії принципів і норм МГП в умовах збройного конфлікту в Україні та визначено актуальні теми подальших досліджень, до яких, зокрема, віднесено: 1) особливості правового

регулювання нормами МГП правового статусу військовополонених; 2) міжнародно-правове регулювання засобів та методів ведення воєнних дій; 3) особливості відповідальності за воєнні злочини на міжнародному та національному рівнях; 4) роль Міжнародного Руху Червоного Хреста і Червоного півмісяця у реалізації норм МГП.

Обґрунтовано доцільність використання при вивченні проблем застосування норм МГП у період збройних конфліктів в Україні методів: 1) *юридичного аналізу*, який було застосовано для опрацювання норм міжнародного гуманітарного права (Женевські конвенції та Додаткові протоколи до них, Гаазькі конвенції, національне та відомче законодавство), аналізу практичного застосування норм МГП в умовах збройних конфліктів, а також для вивчення судової практики міжнародних судів та трибуналів, які розглядають питання порушень МГП; 2) *історичного аналізу*, який було застосовано для вивчення еволюції МГП, аналізу впливу історичних подій на розвиток МГП, а також для історичного аналізу застосування норм МГП у попередніх збройних конфліктах; 3) *соціологічний*, який було застосовано для вивчення чинників впливу на дотримання норм МГП в умовах збройного конфлікту в Україні та впливу МГП на соціальні процеси та права людини у період конфліктів, для аналізу досвіду міжнародних та волонтерських організацій, які працюють над забезпеченням норм МГП, а також для вивчення механізмів розслідування та покарання за порушення норм МГП.

Обґрунтовано висновок про те, що застосування зазначеного комплексу методів забезпечило вирішення завдань НДР, адекватну оцінку отриманих раніше результатів, вироблення нових науково обґрунтованих теоретичних положень, пропозицій і рекомендацій щодо більш ефективного застосування норм МГП в умовах збройного конфлікту в Україні. Акцентовано на необхідності використання комплексного підходу, який передбачає інтеграцію теоретичних, практичних, організаційних, освітніх тощо аспектів МГП, а також створення цілісної системи інструментів та процедур втілення його вимог у відносини між воюючими державами (сторонами збройного конфлікту).

Установлено, що основними джерелами МГП є: 1) міжнародні конвенції (загальні та спеціальні) а принципи МГП; 2) міжнародні звичаї як докази загальної практики, визнаної у якості норми права; 3) судові рішення. Доведено, що найчастіше сукупність конвенційних джерел МГП об'єднують у три групи джерел: 1) «право Женеви»; 2) «право Гааги»; 3) «право Нью-Йорку». Доведено, що, окрім конвенційних норм, сучасне МГП містить систему принципів, які отримують об'єктивацію у системі норм МГП. Установлено, що ефективність норм і принципів МГП практично ніколи не була високою, що потребує удосконалення як їх безпосереднього змісту, так і механізмів забезпечення.

У процесі виконання другого етапу НДР установлено, що повноваження органів військового управління та дії військових посадових осіб, кожного військовослужбовця ЗСУ та НГУ у сфері отримання норм МГП обумовлені змістом Гаазької конвенції про закони і звичаї війни (I і II Гаазькі конвенції 1907 р. та Додаток до неї [1], Женевської конвенції про захист жертв війни 1949 р. [7, 8, 9, 10] та Додатків [2, 3] до неї, Закону України «Про оборону України» [15], Закону України «Про Національну гвардію України» [14], Постанови КМУ «Про утворення Міжвідомчої комісії з питань застосування та реалізації норм міжнародного гуманітарного права в Україні» [17], Додатку до постанови КМУ від 26 квітня 2017 р. № 329 «Про склад Міжвідомчої комісії з питань застосування та реалізації норм міжнародного гуманітарного права в Україні» [18], Візії НГУ до 2035 року [16], Доктрини діяльності НГУ (ВКП НГУ 1-00, наказ Командувача НГУ від 22.12.2023 № 1097 [4], Каталогу спроможностей НГУ/МВС (наказ МВС «Про затвердження єдиного переліку спроможностей МВС» від 19.05.2023 №420) [6], Наказу Міністра оборони України від 23.03.17 р. № 164 «Про затвердження Інструкції про порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права у Збройних Силах України» [12] та ін. нормативно-правових актів.

Установлено, що основним нормативним документом, спрямованим на забезпечення норм МГП у період збройних конфліктів підрозділами ЗСУ, є «Інструкція про порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права у

Збройних Силах України», затверджена наказом МО України від 23.03.2017 № 164 [12]. З'ясовано, що остання редакція зазначеного документу мала місце 31.05.2022 р.

В результаті аналізу зазначеного документу встановлено, що зміст Інструкції складають норми, які комплексно регулюють та закріплюють: а) характеристику МГП як системи норм, які застосовуються у збройних конфліктах; б) основні терміни і поняття МГП; в) заборонені методи і засоби ведення воєнних дій; г) особливості застосування норм МГП у неміжнародних (внутрішніх) збройних конфліктах (збройних конфліктах неміжнародного характеру) та норм права прав людини, що застосовується у ситуаціях порушення внутрішнього порядку та виникнення обстановки внутрішньої напруженості; г) загальні обов'язки командувачів (командирів, начальників) щодо дотримання норм міжнародного гуманітарного права; д) обов'язки помічника командира військової частини з правової роботи (юрисконсульта військової частини) - юридичного радника щодо забезпечення дотримання норм міжнародного гуманітарного права; е) обов'язки військово-медичного персоналу щодо дотримання норм МГП; є) відповідальність за порушення норм МГП; ж) вимоги щодо врахування норм МГП у ході підготовки та ведення воєнних дій; з) вимоги щодо управління командуваннями, з'єднаннями, військовими частинами та підрозділами з урахуванням вимог МГП; вимоги одо врахування МГП в процесі організації та ведення воєнних дій; е) вимоги МГП в процесі організації та ведення воєнних дій під час наступу; и) особливості ведення воєнних дій з'єднаннями, військовими частинами та підрозділами Повітряних і Військово-Морських Сил Збройних Сил України з урахуванням норм МГП; й) вимоги щодо вивчення норм МГП та ін.

Отримано висновок, що попри виконання зазначеною Інструкцією функції номінальної основи для формування організаційно-правових засад застосування норм МГП українськими військовими підрозділами, для повноцінного нормативно-правового регулювання зазначеної сфери лише однієї цієї Інструкції недостатньо. Доведено, що ефективність застосування Інструкції пов'язана з

такими чинниками, як: 1) стан імplementованості норм МГП у керівні документи та тактичні плани, що використовуються на низовому рівні (відділення, взвод, рота), їх інтеграція у змістову частину бойового наказу чи рішення; 2) ефективність навчання військовослужбовців ЗСУ, НГУ, зокрема, в умовах прискореного навчання; 3) труднощі забезпечення повного розуміння і підтримки важливості МГП серед командного складу Сил безпеки і оборони; 4) невідповідна потребам технологічна підтримка ефективного управління, моніторингу та звітності дотримання норм МГП.

Зазначене дозволило зробити висновок про те, що нормативно-правова основа забезпечення реалізації норм МГП у діяльність ЗСУ та НГУ в умовах збройного конфлікту в Україні потребує розширення і удосконалення. «Інструкцію про порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права у Збройних Силах України», затверджену наказом МО України від 23.03.2017 № 164 [12], можливо розглядати як мінімально необхідну основу зазначеного напряму регулювання, проте, її практична реалізація потребує постійних зусиль щодо впровадження, навчання, контролю та інтеграції в щоденну службово-бойову діяльність, зокрема, з урахуванням динамічних умов сучасного збройного конфлікту.

На основі аналізу практики застосування норм МГП підрозділами та частинами ЗСУ та НГУ у період збройного конфлікту в Україні виявлено проблеми та недоліки у зазначеній сфері. Зокрема, це:

1) відсутність врахування зазначеного напряму у процесі тактичного планування окремих військових операцій чи інших дій підрозділів при виконанні поставлених перед ними задач. Зокрема, більшість проаналізованих наказів, інструкцій, планів, інших документів тактичного та оперативного спрямування, виданих в підрозділах та частинах оперативного призначення НГУ за період кількох останніх років, не містять явних вказівок на безпосереднє застосування або інтеграцію норм МГП у процеси планування та реалізації службово-бойової діяльності;

2) неефективність наявної системи навчання військовослужбовців нормам МГП. Масштаби і темпи мобілізації, а також наявна система здійснення БЗВП наразі не знімають потребу організації повноцінного навчання основам МГП, до якого могли би бути залучені досвідчені інструктори та практики. Зазначене негативно впливає на глибину та охоплення підготовки з МГП);

3) нерозуміння окремими посадовими особами із числа командування ЗСУ, НГУ необхідності посилення уваги до питань вивчення і впровадження норм і принципів МГП у діяльність підрозділів; г) незавершеність процесу створення систем оперативного поширення, моніторингу та контролю за дотриманням норм МГП у складових Сил оборони у цілому та у частинах і підрозділах НГУ, зокрема.

Акцентовано на необхідності удосконалення національного законодавства у сфері МГП, зокрема, шляхом його гармонізації із міжнародним, з метою створення ефективної системи міжнародно-правової, міжнародно-кримінальної відповідальності, а також системи захисту прав потерпілих від конфлікту.

Доведено доцільність використання у якості додаткового напрямку методологічного удосконалення вивчення та дотримання норм МГП військовослужбовцями Сил безпеки і оборони постійного моніторингу ефективності системи навчання військовослужбовців, а також моніторингу відповідної практики застосування та дотримання зазначених норм.

3.2. ОЦІНЮВАННЯ ПОВНОТИ І ЯКОСТІ ВИРІШЕННЯ ПОСТАВЛЕНИХ ЗАВДАНЬ

З метою виконання пунктів 4, 5 та 6 Робочої програми виконання науково-дослідної роботи відповідальними виконавцями НДР «Застосування норм міжнародного гуманітарного права» серед військовослужбовців Національної гвардії України було проведено аудит знань про міжнародне гуманітарне право та його застосування під час збройних конфліктів. Участь в опитуванні взяли

понад 40 респондентів із різних частин і підрозділів Національної гвардії України.

У ході опитування було встановлено, що переважна більшість (85%) респондентів вважають себе добре обізнаними про поняття і предмет МГП, лише невелика частина (15 %) визнала свій рівень знань поверховим або не вказала конкретного рівня.

Стосовно джерел отримання інформації про застосування норм МГП під час збройних конфліктів, більшість респондентів не мають постійного офіційного джерела надходження такої інформації. Більшість респондентів (70%) дізналися про МГП з неуточнених джерел ("Інше"). L-курси в КІНГУ та інформація від командира є наступними за популярністю джерелами.

На питання про важливість знань МГП більшість опитаних відповіли, що розуміють важливість знань про МГП та його застосування під час збройних конфліктів. Більшість (70%) вважають знання норм МГП важливими, але 10% не вважають їх важливими, а 17, 5% обрали неконкретну відповідь.

Під час опитування також з'ясувалось питання про важливість для військовослужбовців НГУ поглиблювати знання про МГП та його застосування під час збройних конфліктів. Понад половина респондентів (55%) відповіли, що хочуть поглиблювати знання про МГП, 25 % відповіли, що не зацікавлені в цьому, а 20% опитаних не визначилися.

На питання про основний спосіб отримання знань про МГП більшість (35%) опитаних відповіли, що основним способом є друковані матеріали (35%) та регулярна службова підготовка (32, 5%). Самостійне вивчення через Інтернет менш популярне у опитаних (10%).

Проведене дослідження дозволило зробити наступні висновки:

1) Про рівень знань військовослужбовцями НГУ норм про МГП: більшість респондентів (85%) вважають себе добре обізнаними про МГП, але низькі результати тесту у всіх можуть вказувати на потребу у більш якісному вивченні норм МГП.

2) Про джерела інформації: переважання відповіді "Інше" (70%) свідчить про неформальні або несистематизовані джерела інформації.

3) Про важливість вивчення МГП і мотивації до його вивчення: 70% вважають знання важливими, але 25% не зацікавлені в їх поглибленні, що може вказувати на потребу в підвищенні мотивації.

4) Про спосіб навчання: респонденти віддають перевагу структурованим методам (роздруковані матеріали та службова підготовка), що вказує на потребу в доступних і систематизованих ресурсах.

З урахуванням сучасних проблем теоретичного розуміння та практичного застосування МГП та з урахуванням результатів проведеного аудиту, визначено основні напрями нормативного та методологічного удосконалення реалізації норм МГП частинами і підрозділами ЗСУ та НГУ в умовах збройного конфлікту в Україні. Зокрема, це:

а) подальший розвиток та адаптація норм МГП, особливо, в частині посилення контролю за їх дотриманням та розробки механізмів притягнення до відповідальності (міжнародно-правової, кримінальної) за їх недотримання;

б) посилення кроків щодо більш повного впровадження положень Додаткових протоколів 1977 р. до Женевських конвенцій, спрямованих на захист жертв війни [7, 8, 9, 10] та Гаазьких конвенцій 1907 р. [1] і документів у їх розвиток, спрямованих на заборону та обмеження методів і засобів ведення війни;

в) розробка нових норм та механізмів реагування на новітні виклики сучасних збройних конфліктів, включаючи кібервійну, застосування дронів, інших інноваційних технологій;

г) удосконалення системи підготовка та навчання основам МГП військовослужбовців ЗСУ, НГУ, розробку та впровадження у їх професійну та службово-бойову діяльність відповідних інструкцій;

г) створення ефективних механізмів моніторингу дотримання норм МГП сторонами збройного конфлікту та забезпечення притягнення до відповідальності осіб, які вчинили воєнні злочини.

3.3. ПРОПОЗИЦІЇ ВИКЛЮЧЕННЯ АБО ПЕРЕГЛЯД НЕАКТУАЛЬНИХ ТА ЗАСТАРІЛИХ ФУНКЦІЙ (ФОРМ ЗАСТОСУВАННЯ)

На підставі узагальнення результатів НДР, аналізу чинної «Інструкції про порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права у Збройних Силах України» (наказ МОУ від 23.03.2017 № 164 зі змінами від 31.05.2022), практики її застосування підрозділами ЗСУ та НГУ, а також результатів аудиту знань військовослужбовців НГУ, пропонуються до виключення або суттєвого перегляду такі застарілі чи неактуальні функції, положення та підходи:

1. Застарілий акцент на виключно паперових (друкованих) носіях як основному способі вивчення та поширення норм МГП.

Рекомендується виключити або суттєво обмежити положення, що передбачають друковані посібники як пріоритетний чи єдиний засіб навчання (35% респондентів вказали саме їх). Сучасні умови вимагають переходу на цифрові інтерактивні платформи, мобільні додатки та електронні курси з можливістю онлайн-доступу.

2. Розділи Інструкції, присвячені веденню бойових дій Повітряних та Військово-Морських Сил без урахування сучасних безпілотних систем та кібероперацій.

Пропонується виключити або повністю переписати пункти, що регулюють лише традиційні повітряні та морські операції, без згадки про БПЛА, рої дронів, ударні дрони-камікадзе, засоби радіоелектронної боротьби та кібератаки. На момент останньої редакції (травень 2022 р.) ці положення вже були частково неактуальними.

3. Положення про «юридичного радника» (помічника командира з правової роботи) як єдиного відповідального за забезпечення МГП на рівні бригади/полку.

Ця функція є застарілою через брак таких штатних посад у більшості бригад НГУ та багатьох бригадах ЗСУ. Пропонується переглянути та розподілити функції між заступником з морально-психологічного забезпечення,

офіцером цивільно-військового співробітництва (СЦВС) та спеціально призначеним офіцером з питань МГП (за прикладом Legal Advisor при НАТОвських штабах).

4. Відсутність або застарілі положення щодо застосування норм МГП у кіберпросторі (при вчиненні кібератак) та інформаційних операціях.

Повністю відсутні або сформульовані надто загально положення про кібератаки, DDoS, маніпуляції інформацією як можливі порушення МГП. Рекомендується виключити мовчазне ігнорування цієї сфери та додати окремий розділ із врахуванням сучасної практики.

5. Застаріла система моніторингу та звітності про дотримання МГП, що базується виключно на паперових рапортах та усних доповідях.

Пропонується визнати неактуальною та виключити практику «усних доповідей по вертикалі» без фіксації в електронних системах. Замінити на автоматизовану систему фіксації можливих інцидентів із геомітками та фото-відеодоказами.

6. Положення про навчання МГП виключно в рамках планової службової підготовки без урахування прискорених програм підготовки мобілізованих.

Фактично не працює в умовах масової мобілізації. Рекомендується переглянути та замінити на обов'язковий 4 - 8-годинний онлайн/офлайн-модуль, який проходить кожен військовослужбовець перед першим виїздом у район бойових дій (+ короткий тест).

7. Відсутність положень щодо використання сучасних технічних засобів ідентифікації (медичні браслети з QR-кодами, електронні медичні картки, дрони для доставки медичної допомоги тощо).

Пропонується визнати застарілими підходи, що базуються виключно на традиційних розпізнавальних знаках Червоного Хреста, Півмісяця без урахування електронної ідентифікації та сучасних медичних технологій.

8. Неактуальні приклади забороненої зброї та боєприпасів, які не охоплюють сучасні реалії (касетні боєприпаси окремих типів, дрони-камікадзе, термобаричні боєприпаси підвищеної потужності тощо).

Перелік заборонених засобів і методів ведення війни 2014-2022 рр. потребує суттєвого оновлення з урахуванням практики 2022-2025 рр.

9. Відсутність чітких правил щодо взаємодії з волонтерськими та міжнародними гуманітарними організаціями в зоні бойових дій.

На практиці це одна з найбільш проблемних сфер. Пропонується виключити мовчазне ігнорування та розробити окремий додаток або настанову з чіткими правилами ескорту, коридорів, погодження тощо.

10. Застаріла концепція «неміжнародного збройного конфлікту» без урахування фактичної участі іноземних держав та ПВК.

Положення, що базуються на класичному розумінні внутрішнього конфлікту, не відповідають реаліям російсько-української війни 2022-2025 рр. Рекомендується переглянути та привести у відповідність до сучасного розуміння міжнародізованого збройного конфлікту.

Реалізація зазначених пропозицій дозволить суттєво підвищити актуальність, практичну застосовність та ефективність нормативної бази із забезпечення дотримання норм міжнародного гуманітарного права підрозділами Сил оборони України в умовах сучасного повномасштабного збройного конфлікту.

Порівняння стандартів НАТО щодо міжнародного гуманітарного права з практикою Збройних Сил України та Національної гвардії України.

На основі аналізу ключових документів НАТО (зокрема, Allied Joint Doctrine AJP-01, політики щодо IHL – International Humanitarian Law, еквівалент МГП), рекомендацій Міжнародного комітету Червоного Хреста (ICRC) та звітів про імплементацію МГП в Україні, нижче наведено порівняльний аналіз. Стандарти НАТО базуються на принципах Женевських конвенцій 1949 р., Додаткових протоколів 1977 р. та Гаазьких конвенцій, з акцентом на інтеграцію МГП у планування операцій, навчання та моніторинг. В Україні ключовим і єдиним документом є «Інструкція про порядок виконання норм МГП у Збройних Силах України» (наказ МОУ №164 від 23.03.2017 р., остання редакція 31.05.2022 р.), яка частково відповідає НАТО, але потребує модернізації) [19, 20, 21, 22].

Порівняння структуровано за ключовими аспектами для зручності. Воно враховує поточні виклики в Україні (станом на листопад 2025 р.), включаючи досвід повномасштабного вторгнення та співпрацю з НАТО через NATO-Ukraine Council (Додаток Г).

З огляду на проведені дослідження, можна зробити наступні висновки, що сильними сторонами України є: повна ратифікація основних норм МГП; активна співпраця з НАТО (NATO-Ukraine Council, тренінги з 2017 р.); добровільний звіт МОУ 2024 р. демонструє прогрес (більше 770 тренінгів, матеріали). ЗСУ/НГУ досягли високої адаптивності в традиційних аспектах (захист поранених, не використання заборонених методів та засобів війни). Також є і слабкі сторони, до яких відносяться: застарілість Інструкції (не охоплює кібератаки, дрони); низька мотивація та практичність навчання; брак технологічної інтеграції. Аудит НГУ показує розрив між самооцінкою (85% "добре обізнані") та реальністю.

Відповідність НАТО: Україна наближається до стандартів через реформи (гармонізація чинного законодавства з Додатковими протоколами до Женевських конвенцій 1949 р.), але потребує оновлення для повної сумісності.

Рекомендації для гармонізації: 1) Оновити Інструкцію; 2) Розгорнути цифрові платформи для моніторингу; 3) Посилити мотивацію через симуляції НАТО; 4) Залучати Legal Advisors на рівні взводу/роти. Це посилить ефективність ЗСУ/НГУ в умовах гібридної війни та підтримає євроатлантичну інтеграцію.

3.4. ВИЗНАЧЕННЯ ФОРМ ЗАСТОСУВАННЯ ПІДРОЗДІЛАМИ НГУ НОРМ МГП ПІД ЧАС ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ

На підставі аналізу чинного законодавства України, Інструкції про порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права у Збройних Силах України (наказ МОУ № 164 від 23.03.2017 зі змінами), а також узагальненої практики підрозділів НГУ у період повномасштабного збройного конфлікту 2022-2025

років, застосування норм МГП підрозділами Національної гвардії України здійснюється у таких основних формах:

1. *Планово-профілактична форма.* Полягає у включенні вимог МГП до планів бойового та спеціального застосування, планів оборони важливих державних об'єктів, конвоювання, охорони установ виконання покарань та патрулювання. Фактично реалізується через внесення окремих пунктів щодо дотримання МГП до бойових наказів, розпоряджень та планів операцій (з 2023 року такі пункти з'явилися в наказах бригад «Азов», «Рубіж», 15-го полку НГУ та інших).

2. *Оперативно-тактична форма.* Безпосереднє дотримання принципів розрізнення, пропорційності, заборони надмірної шкоди та обмеження засобів і методів ведення війни під час виконання бойових завдань (штурмові дії, оборона, зачистка населених пунктів, супроводження колон). Найяскравіші приклади – використання FPV-дронів та артилерії лише після візуальної ідентифікації цілі, відмова від вогневого ураження при високому ризику цивільних жертв.

3. *Захисна (гуманітарна) форма.* Надання медичної допомоги пораненим і хворим противнику, евакуація цивільного населення, створення та забезпечення функціонування гуманітарних коридорів, охорона медичного транспорту та персоналу. Найвідоміші приклади – участь підрозділів НГУ в евакуації з «Азовсталі» (березень–травень 2022), операціях у Бахмуті, Херсоні та на Запорізькому напрямку.

4. *Ідентифікаційна та маркувальна форма.* Використання розпізнавальних знаків Червоного Хреста на медичному транспорті та майні, носіння медичних браслетів, маркування тимчасових санітарних зон, чітке позначення військовополонених. Практикується в усіх регіонах бойових дій, зокрема при транспортуванні поранених та полонених.

5. *Контрольно-наглядова форма.* Здійснення командирами та органами військової служби правопорядку перевірок дотримання МГП підлеглими, фіксація можливих порушень, складання рапортів та доповідей по команді.

Реалізується під час внутрішніх перевірок, розслідувань інцидентів мародерства чи нелюдського поводження з полоненими.

6. *Документально-звітна форма.* Ведення журналів бойових дій з обов'язковим відображенням заходів щодо дотримання МГП, складання спеціальних рапортів про взяття в полон, поводження з військовополоненими, надання інформації до Міжнародного комітету Червоного Хреста.

7. *Навчально-виховна форма.* Проведення занять, інструктажів, роз'яснювальної роботи з особовим складом перед кожним бойовим виходом. З 2023 року в багатьох підрозділах («Омега», «Хартія», «Кракен» тощо) запроваджено обов'язковий 10-15-хвилинний інструктаж «Правила відкриття вогню та основи МГП» перед штурмовими діями.

8. *Координаційно-взаємодійна форма.* Взаємодія з Міжнародним комітетом Червоного Хреста, ООН, Координаційним штабом з питань поводження з військовополоненими, передача полонених, участь в обмінах. Підрозділи НГУ брали участь у всіх великих обмінах 2022–2025 років.

9. *Попереджувально-запобіжна форма.* Попередження цивільного населення про початок бойових дій (листівки, гучномовці, SMS-розсилка), створення буферних та безпечних зон. Найчастіше застосовувалася під час звільнення правобережжя Херсонщини (листопад 2022) та на Запорізькому напрямку.

10. *Цифрово-технологічна форма (та, що формується).* Використання систем Кропива, GIS-Arta для оцінки шкоди перед ударом, фіксація дій дронів з прив'язкою до координат та часу, збереження відеоматеріалів для подальшого юридичного аналізу. З 2024 року активно впроваджується в бригадах наступального призначення НГУ.

Отже, найбільш розвиненими у підрозділах НГУ є захисна, координаційно-взаємодійна, оперативно-тактична та навчально-виховна форми. Найменш розвиненими залишаються планово-профілактична (включення МГП до планування є епізодичним) та цифрово-технологічна (поки що не має повноцінного нормативного забезпечення). Для досягнення рівня стандартів

НАТО необхідно в найкоротші терміни нормативно закріпити та розвинути саме планову інтеграцію МГП у всі рівні управління та цифрові інструменти контролю і документування.

ВИСНОВКИ

Проведене наукове дослідження, присвячене аналізу нормативного змісту, теоретико-методологічних підходів та практичних аспектів застосування принципів і норм міжнародного гуманітарного права суб'єктами Сил безпеки і оборони України, зокрема підрозділами Національної гвардії України, в умовах збройного конфлікту, дозволило досягти поставленої мети та вирішити визначені завдання. Об'єктом дослідження виступили принципи і норми МГП як система міжнародно-правових норм, що регулюють поведінку сторін у період збройних конфліктів, тоді як предметом стали суспільні відносини, що виникають у процесі їх застосування НГУ та іншими складовими Сил оборони в контексті збройної агресії російської федерації проти України. Актуальність теми обумовлена безпрецедентними порушеннями МГП агресором, що призводить до значних жертв серед цивільного населення, руйнування інфраструктури та нівелювання гуманітарних принципів, а також необхідністю посилення ефективності механізмів реалізації цих норм у національній системі безпеки.

У процесі вибору напряму та методики дослідження (розділ 1) було обґрунтовано актуальність теми через ключові аспекти: 1) обмеження методів і засобів ведення війни; 2) захист жертв конфлікту; 3) ідентифікацію воєнних злочинів; 4) розробку рекомендацій та підвищення правової свідомості військовослужбовців. Методологічна основа включала комплексний підхід, що поєднував юридичний аналіз (для опрацювання норм Женевських конвенцій 1949 р. та Додаткових протоколів 1977 р., Гаазьких конвенцій 1907 р.), історичний метод (для вивчення еволюції МГП) та соціологічний метод (для оцінки практичних проблем застосування). Аналіз літератури та джерел (понад 50 наукових праць та 35 нормативних актів) виявив прогалини в регулюванні, зокрема в механізмах реалізації норм, і дозволив систематизувати теоретичну базу для подальшого дослідження.

Теоретичні та експериментальні дослідження (розділ 2) продемонстрували, що національне законодавство України (Закон України «Про Національну гвардію України», Постанова КМУ № 329 від 26.04.2017 р., Наказ МОУ № 164 від 23.03.2017 р.) та міжнародні акти (Женевські конвенції, Гаазькі конвенції та ін.) формують основу для застосування МГП, але містять недоліки в адаптації до сучасних викликів, таких як кібервійна, використання БПЛА та FPV-дронів. Вивчення нормативно-правового забезпечення (розділ 2.3) показало, що Інструкція про порядок виконання норм МГП у ЗСУ є ключовим документом, який регулює обов'язки командирів, юридичних радників та медичного персоналу, але її ефективність обмежена відсутністю інтеграції в тактичні плани на низовому рівні, неефективним навчанням та браком технологічної підтримки. Функціональний аудит (розділи 2.4-2.5), проведений серед понад 40 військовослужбовців НГУ, виявив високий рівень самооцінки знань (85% вважають себе добре обізнаними), але низьку мотивацію до поглиблення (25% не зацікавлені) та перевагу структурованих методів навчання (роздруковані матеріали – 35%, службова підготовка – 32,5%). Це свідчить про необхідність систематизації джерел інформації та підвищення мотивації.

Обґрунтування пропозицій щодо удосконалення (розділ 2.6) дозволило виділити ключові напрями:

- розвиток норм МГП з акцентом на механізми відповідальності, впровадження положень Додаткових протоколів, адаптацію до новітніх технологій,
- удосконалення навчання та моніторинг дотримання норм МГП.

Узагальнення результатів (розділ 3.1) підтвердило, що дослідження забезпечило комплексний аналіз, включаючи проведення міжнародної науково-практичної конференції (6 лютого 2025 р., 138 учасників) та публікацію наукових матеріалів матеріалів. Оцінка повноти вирішення завдань (розділ 3.2) підкреслила розрив між теоретичними знаннями та практикою, з рекомендаціями щодо застосування цифрових платформ та мотиваційних заходів.

Пропозиції щодо виключення неактуальних функцій (розділ 3.3) включають перегляд застарілих підходів: перехід від паперових носіїв до цифрових, оновлення розділів про повітряні та морські операції з урахуванням дронів та кібератак, розподіл функцій юридичних радників, впровадження електронного моніторингу та оновлення переліку забороненої зброї.

Порівняння зі стандартами НАТО (АJP-01, політика IHL) показало сильні сторони України (ратифікація конвенцій, співпраця з МКЧХ), але й слабкі (застарілість Інструкції, низька мотивація). Визначення форм застосування норм МГП підрозділами НГУ (розділ 3.4) виділило 10 форм, від планово-профілактичної до цифрово-технологічної, з акцентом на розвиток інтеграції в планування та цифрові інструменти для досягнення сумісності з НАТО.

Наукова новизна дослідження полягає в першому комплексному аналізі застосування норм МГП в умовах збройного конфлікту в Україні: систематизації результатів вітчизняних та зарубіжних досліджень, поглибленому аналізі викликів (неефективність механізмів реалізації, прогалини в регулюванні новітніх технологій), пропозиціях нових підходів до вдосконалення правового регулювання в системі НГУ (гармонізація з міжнародними стандартами, посилення моніторингу) та конкретних рекомендаціях (оновлення Інструкції, впровадження цифрових курсів, обов'язкових модулів МГП для мобілізованих). Також дістали розвитку категорійно-понятійний апарат та обґрунтування покращення нормативного забезпечення в НГУ.

Практичне значення результатів полягає в рекомендаціях щодо вдосконалення національного законодавства (гармонізація з Додатковими протоколами), посилення співпраці з МКЧХ та ООН, впровадження моніторингу ефективності навчання та практики застосування норм МГП. Результати можуть бути використані для оновлення програм підготовки військовослужбовців НГУ, розробки нових інструкцій та інтеграції МГП у тактичне планування, що сприятиме мінімізації жертв конфлікту та посиленню міжнародної відповідальності.

Перспективи подальших досліджень включають аналіз застосування МГП в кіберпросторі, роль приватних військових компаній, ефективність міжнародних механізмів притягнення до відповідальності та порівняльний аналіз досвіду інших держав в адаптації норм до асиметричних конфліктів. Це дозволить розвинути теоретичну базу та практичні інструменти для забезпечення гуманітарних принципів у сучасних війнах.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

На основі проведеного наукового дослідження та функціонального аудиту знань про МГП серед військовослужбовців НГУ, аналізу чинної нормативної бази (зокрема, Інструкції про порядок виконання норм МГП у Збройних Силах України, затвердженої Наказом МОУ № 164 від 23.03.2017 зі змінами від 31.05.2022), практики застосування норм під час збройного конфлікту 2022–2025 років, порівняння зі стандартами НАТО та актуальних даних (з урахуванням посиленого вивчення МГП у ЗСУ із 2022 року та оновленої програми базової загальної військової підготовки (БЗВП) з травня 2025 року), пропонуються наступні рекомендації. Вони спрямовані на подолання виявлених проблем: поверховість знань (незважаючи на 85% самооцінки як "доброї"), переважання неформальних джерел інформації (70% "інше"), низьку мотивацію (25% не зацікавлені в поглибленні), перевагу традиційним методам навчання та неактуальність окремих положень Інструкції в умовах сучасних викликів (кібервійна, дрони, гібридні загрози). Рекомендації структуровано за ключовими напрямками для зручності впровадження.

1. Нормативне та методологічне вдосконалення:

1.1. Оновлення Інструкції МОУ № 164:

- розробити та затвердити нову редакцію Інструкції з урахуванням досвіду 2022–2025 років, включаючи норми для новітніх викликів (кібератаки, використання БПЛА, роїв дронів, інформаційних операцій);

- виключити або переглянути застарілі положення: акцент на паперових носіях, традиційні повітряні/морські операції без сучасних технологій, єдину роль «юридичного радника» (розподілити між заступником з морально-психологічного забезпечення та офіцером з МГП за зразком НАТО);

- оновити перелік забороненої зброї (касетні боєприпаси, термобаричні, дрони-камікадзе);

- додати правила взаємодії з волонтерськими, як вітчизняними так і міжнародними організаціями (наприклад МКЧХ). Таку взаємодію узгодити з

державними зобов'язаннями України щодо імплементації МГП та Женевських конвенцій.

2. Адаптація для НГУ:

2.1. Створити окрему інструкцію щодо застосування норм МГП або додаток для НГУ, враховуючи специфіку завдань (охорона об'єктів, конвоювання, патрулювання, виконання правоохоронних функцій), з інтеграцією МГП у структуру Головного управління НГУ для ефективності бойового управління.

3. Удосконалення системи навчання та підготовки:

3.1. Обов'язкові модулі для всіх рівнів:

- впровадити 4-8-годинні онлайн/офлайн-модулі з МГП (з тестом) для кожного військовослужбовця перед виїздом у район бойових дій, інтегруючи в оновлену програму БЗВП;

- включити практичні симуляції (за зразком НАТО), фокусуючись на принципах розрізнення, пропорційності та захисту цивільних. Це доповнить посилене вивчення МГП у ЗСУ в 2025 році.

3.2. Перехід на цифрові платформи:

- замінити пріоритет паперових матеріалів (35% респондентів віддають перевагу) на мобільні додатки, електронні курси та інтерактивні ресурси (L-курси в КІНГУ);

- розробити централізовану платформу для доступу до матеріалів МГП, з урахуванням низької популярності самостійного вивчення через Інтернет (10%).

3.3. Навчально-виховна форма:

- запровадити обов'язкові 10-15-хвилинні інструктажі перед штурмовими діями, поширивши таку практику на всі частини НГУ.

4. Підвищення мотивації та обізнаності:

4.1. Мотиваційні кампанії:

- для подолання байдужості інтегрувати знання МГП у систему кар'єрного зростання (бали за тести в атестаціях, нагороди за дотримання);

- проводити роз'яснювальні кампанії, підкреслюючи важливість МГП для гуманізації конфліктів та унеможливлення вчинення воєнних злочинів.

5. Систематизація джерел інформації:

5.1. Створити офіційні канали (веб-портал НГУ, розсилки) для поширення інформації про МГП, зменшивши залежність від неформальних джерел.

5.2. Залучати командирів та керівників підрозділів до регулярних брифінгів.

5. Технологічне та цифрове забезпечення:

5.1. Цифрово-технологічна форма:

- розвинути використання систем як «Кропива» чи GIS-Arta для оцінки шкоди перед ударами, фіксації дій дронів з геомітками та відеодоказами;

- впровадити електронні медичні картки, QR-коди на браслетах та дрони для доставки допомоги, замінивши традиційні розпізнавальні знаки.

6. Автоматизований моніторинг:

6.1. Замінити паперові рапорти на електронну систему фіксації інцидентів (з фото/відео).

7. Моніторинг, контроль та взаємодія:

7.1. Контрольно-наглядова форма:

- посилити перевірки дотримання МГП командирами та органами військової служби правопорядку, з обов'язковими рапортами про полонених та евакуацію цивільних;

- створити механізми моніторингу за участю МКЧХ та ООН.

8. Координаційно-взаємодійна форма:

8.1. Розробити настанови для взаємодії з міжнародними організаціями (гуманітарні коридори, обміни полоненими), базуючись на досвіді 2022–2025 років.

9. Відпрацювання механізму відповідальності за порушення норм МГП:

9.1. Посилити контроль за дотриманням МГП через механізми міжнародно-правової та кримінальної відповідальності, включаючи обов'язкову фіксацію порушень у електронних системах.

10. Гармонізація зі стандартами НАТО:

10.1. Запровадити посаду юридичного радника на рівні штабів НГУ, як у НАТО, для перевірки планів.

10.2. Співпраця з НАТО та МКЧХ:

- посилити тренінги через NATO-Ukraine Council, залучаючи інструкторів з досвідом;

10.3. Оцінка відповідності:

- проводити регулярні аудити знань для наближення до стандартів AJP-01 НАТО, фокусуючись на практичності навчання та технологічній інтеграції.

Реалізація вказаних рекомендацій дозволить суттєво підвищити рівень дотримання МГП військовослужбовцями НГУ, зменшити ризики порушень норм МГП та посилити ефективність їх дії у умовах гібридної війни.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

До частини 1:

1. Вивчаючи міжнародне гуманітарне право: навчально-методичний посібник. Друге видання / О. Войтенко, М. Єлігулашвілі, О. Козорог, Т. Короткий, В. Потапова, О. Стокоз, Н. Хендель ; за заг. ред. радника президента Товариства Червоного Хреста України з міжнародного гуманітарного права, к.ю.н. Т. Короткого. Київ, УГСПЛ; Одеса : Фенікс, 2021. 268 с.
2. Гаазька конвенція про закони і звичаї війни на суходолі та додаток до неї: Положення про закони і звичаї війни на суходолі (IV Гаазька Конвенція) 1907 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_222#Text. (дата звернення: 20.02.2025).
3. Гнатовський М. М. Міжнародне гуманітарне право. Довідник для журналістів/ М.М. Гнатовський, Т. Р. Короткий, Н. В. Хендель. 2-ге вид., доповн. Одеса: Фенікс, 2015. 92 с.
4. Громовенко К. В., Тицька Я. О. Становлення класичного міжнародного гуманітарного права (історичний нарис). *Альманах міжнародного гуманітарного права*. 2023. Вип. 30. С. 3-13.
5. Грушко М. В. Окремі аспекти захисту цивільного населення в період окупації: Автономна Республіка Крим і м. Севастополь. *Право і суспільство*. 2020. № 5. С. 230–238. DOI 10.31558/2786-5835.2021.2.6.
6. Грушко М. В., Мойсейкін О. С. Застосування норм міжнародного гуманітарного права в збройному конфлікті в Україні: окремі питання. *Правничий часопис Донецького державного університету імені Василя Стуса*. 2021. № 2. С. 53-63. DOI 10.31558/2786-5835.2021.2.6.
7. Доктрина діяльності Національної гвардії України (ВКП НГУ 1-00), затверджена наказом Командувача Національної гвардії України 22.12.2023 № 1097.
8. Додатковий протокол, який стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів від 8 червня 1977 року: Протокол I до Женевських

конвенцій від 12 серпня 1949 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text. (дата звернення: 20.02.2025).

9. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв збройних конфліктів неміжнародного характеру від 8 червня 1977 року: Протокол II до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_200#Text. (дата звернення: 20.02.2025).

10. Дручек О. В., Волуйко О. М. Поняття військової окупації: теоретичні та історичні аспекти. *Науковий вісник Київського інституту Національної гвардії України*. 2022. № 1. С. 40-48.

11. Жаровська І. М. Історія виникнення й розвитку міжнародного гуманітарного права. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія: Юридичні науки. 2015. Вип. 1(1). С. 12-14. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_jur_2015_1\(1\)_4](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_jur_2015_1(1)_4). (дата звернення 10.03.2025).

12. Жаровська І. М. Проблеми і недоліки норм міжнародного гуманітарного права. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету*. *Юридичні науки*. 2022. № 12. С. 13-17.

13. Женевська конвенція про захист жертв війни 1949 року. URL: <https://www.ombudsman.gov.ua/uk/zhenevski-konvenciyi-pro-zahist-zhertv-vijni-1949-roku>. (дата звернення: 20.02.2025).

14. Задорожній О. В. Анексія Криму – міжнародний злочин. Київ, К.І.С., 2015. 576 с.

15. Замрига, А. В. Застосування міжнародного гуманітарного права в умовах збройної агресії російської федерації проти України. *Проблеми сучасних трансформацій*. Серія: право, публічне управління та адміністрування. 2022. № (6). <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2022-6-01-04>. (дата звернення: 20.02.2025).

16. Іляшко О. О. Правова політика держави щодо тимчасово окупованих територій. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 2. С. 526–532. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-2/138>.

17. Каталог спроможностей НГУ/МВС (наказ МВС «Про затвердження єдиного переліку спроможностей МВС» від 19.05.2023 №420;

18. Клапоушак Д. С. Щодо міжнародно-правового захисту цивільного населення під час збройного конфлікту. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Право. 2023. № 2. Вип. 77. С. 294-298. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/284434/278587>. (дата звернення: 20.02.2025).

19. Конвенція про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях 1949 року (Женевська конвенція I 1949 року). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_151#Text. (дата звернення: 20.02.2025).

20. Конвенція про поліпшення долі поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії, із складу збройних сил на морі 1949 року (Женевська конвенція II 1949 року). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_152#Text (дата звернення: 20.02.2025).

21. Конвенція про поводження з військовополоненими 1949 року (Женевська конвенція III 1949 року). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153#Text (дата звернення: 20.02.2025).

22. Конвенція про захист цивільного населення під час війни 1949 року (Женевська конвенція IV 1949 року). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text (дата звернення: 20.02.2025).

23. Конституція України: Закон України від 28.06.96 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 20.02.2025).

24. Маньгора В.В., Горобець Л.С., Забелін Г.Т. Відповідальність за порушення норм міжнародного гуманітарного права. *Інформація і право*. 2024. № 1 (48). С. 210-218.

25. Маньгора В. В., Маньгора Т. В. Імплементация норм міжнародного гуманітарного права в національне законодавство в умовах воєнного стану. *Інформація і право*. 2023. № 3(46). С. 205-214.

26. Маньогра В.В., Грушко В.В., Драгомерецька-Майданюк О.С. Історичні етапи розвитку міжнародного гуманітарного права. *Інформація і право*. 2025. № 1 (52). С. 155-169.

27. Меликов Р. Г. Відповідальність держав за порушення МГП при застосуванні автономних систем озброєнь. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 11. С. 883–886. URL: http://www.lsej.org.ua/11_2022/216.pdf. (дата звернення: 20.02.2025).

28. Мельцер Н. Міжнародне гуманітарне право: загальний курс МКЧХ. 2020. 358 с. URL: <https://blogs.icrc.org/ua/wp-content/uploads/sites/98/2021/05/Nils-Melzer-Comprehensive-introdcction-to-IHL-UKR.pdf> (дата звернення: 20.03. 2025).

29. Микієвич М. М., Микієвич Л. М.. Реалізація норм міжнародного гуманітарного права в рамках Європейського Союзу. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 6. С. 384-387. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-6/95>. (дата звернення: 20.02.2025).

30. Міжнародне гуманітарне право: навчально-методичний посібник / М. В. Грушко, В. В. Музика, Т. С. Федорова, В. В. Владишевська / за ред. О. В. Бігняка.- Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. - 136 с.

31. Міжнародне гуманітарне право. Посібник для юриста / [М.М. Гнатовський, Т.Р. Короткий, А.О. Кориневич, В.М. Лисик, О.Р. Поєдинок, Н.В. Хендель]; за ред. Т.Р. Короткого. Київ-Одеса: Українська гельсінська спілка з прав людини, Фенікс, 2016 – 2017. 145с.

32. Основні документи міжнародного гуманітарного права: зб. документів / укл. Робочою групою щодо виконання норм міжнародного гуманітарного права та участі у наданні правових послуг Сил територіальної оборони ЗСУ та ГО «Українська правова консультативна група». Київ; Одеса: Фенікс, 2023. 388 с.

33. Пацурківський П. П. Еволюція природи міжнародного гуманітарного права: *матеріали Міжнародної наукової Інтернет-конференції Актуальні дослідження правової та історичної науки*. Вип. 57 (м. Тернопіль, Україна, м.

Ополе, Польща, 16 – 17 січ. 2024 р.) / редкол. : О. Яремко та ін. ГО “Наукова спільнота”. WSZIA w Opolu. Тернопіль: ФО-П Шпак В.Б. С. 21-28.

34. Падалка М. А. Міжнародно-правовий захист цивільного населення під час збройних конфліктів. *Проблеми сучасних трансформацій*. Серія: право, публічне управління та адміністрування. 2022. № 6. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2022-6-01-10>.

35. Про затвердження Інструкції з вивчення та впровадження досвіду виконання бойових (спеціальних) завдань НГУ під час відсічі збройної агресії: наказ Командувача НГУ від 10.11.2022 № 390. 19 с.

36. Про затвердження Інструкції про порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права у Збройних Силах України: Наказ Міністра оборони України від 23.03.17 р. № 164. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0704-17> (дата звернення: 20.02.2025).

37. Про Національну гвардію України: Закон України від 13 березня 2014 року № 876-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/876-18#Text>. (дата звернення: 20.09.2025).

38. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 березня 2021 року «Про Стратегію воєнної безпеки України»: Указ Президента України; Стратегія від 25.03.21 р. № 121/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/121/2021> (дата звернення: 21.02.2025).

39. Про утворення Міжвідомчої комісії з питань застосування та реалізації норм міжнародного гуманітарного права в Україні: Постанова Кабінету Міністрів України; Склад колегіального органу, Положення від 26.04.17 р. № 329. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/329-2017-%D0%BF> (дата звернення: 20.02.2025).

40. Рекотов П. В. Зміст поняття «військова окупація» в міжнародному праві до середини ХХ ст. *Вісник Запорізького національного університету*. 2017. № 2. С. 24–30.

41. Рекотов П. В. Права і обов'язки окупанта під час здійснення військової окупації (середина ХХ ст.). *Порівняльно-аналітичне право*. 2017. № 3. С. 55–58.

42. Репецький В. М. Застосування міжнародного гуманітарного права у збройному конфлікті України. *Науковий вісник Львівської комерційної академії*. Серія «Юридична». 2015. Вип. 2. С. 368–373.

43. Салієнко О. О. Співвідношення прав людини та міжнародного гуманітарного права. *Альманах міжнародного права*. 2020. Вип. 23: Міжнародне гуманітарне право. С. 178-185.

44. Фаді Бані-Насер. Міжнародно-правовий захист цивільного населення та інших категорій осіб під час збройних конфліктів. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2015. № 6. С. 79-87.

45. Царенко О. М., Тичина Б. М., Федчук Т. Ю. Порухення норм міжнародного гуманітарного права в умовах російської збройної агресії. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 4. С. 607-611. DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.04.94>.

46. Цевух А. І., Якимчук М. Ю., Градиська Ю. В. Відповідальність за порушення норм міжнародного гуманітарного права. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія ПРАВО. Вип. 75. Ч. 3. 2023. С. 204-209. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.75.3.33>.

47. Ярмакі В. Х. Система принципів міжнародного гуманітарного права, що застосовується під час збройних конфліктів. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2018. № 4. Ч. 1. С. 95-98.

48. Hoffman F. Hybrid Warfare and Challenges. *JFQ*. 2009. Vol. 52. P. 34-39. URL: https://www.academia.edu/22884324/Hybrid_Warfare_and_Challenges (дата звернення: 12. 03.2025).

49. Tsarenko O.M., Tsapyuk R.V. Modern armed conflicts: compliance with the standards of international humanitarian law. No 01, 2025. P. 887-891. DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.01.148>.

50. Protection of human rights during armed conflict in the Islamic concept of law. *New Dimensions of Human Rights: Legal, Philosophical, Political Science Aspects: a collection of scientific papers / edited by V. Melnyk, V. Repetskyi [and others]*. Lviv: Lviv Centre for International Law and Human Rights, 2014. С. 49–51.

До частини 2:

1. Гаазька конвенція про закони і звичаї війни на суходолі та додаток до неї: Положення про закони і звичаї війни на суходолі (IV Гаазька Конвенція) 1907 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_222#Text (дата звернення: 20.09.2025 р.);

2. Додатковий протокол, який стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів від 8 червня 1977 року: Протокол I до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text (дата звернення: 20.09.2025 р.).

3. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 р., що стосується захисту жертв збройних конфліктів неміжнародного характеру від 8 червня 1977 р: Протокол II до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_200#Text (дата звернення: 20.09.2025 р.).

4. Доктрина діяльності Національної гвардії України (ВКП НГУ 1-00), затверджена наказом Командувача Національної гвардії України 22.12.2023 № 1097;

5. Доктрина з вивчення та впровадження досвіду у Збройних Силах України : Генеральний штаб ЗСУ від 03.07.2020 р. № 1928/НВГШ. URL: <https://sprotyvg7.com.ua/wp-content/uploads/2022/0583.pdf> (дата звернення: 20.09.2025 р.).

6. Каталог спроможностей НГУ/МВС (наказ МВС «Про затвердження єдиного переліку спроможностей МВС» від 19.05.2023 №420;

7. Конвенція про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях 1949 р. (Женевська конвенція I 1949 року).

URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_151#Text (дата звернення: 20.02.2025).

8. Конвенція про поліпшення долі поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії, із складу збройних сил на морі 1949 р. (Женевська конвенція II 1949 р). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_152#Text (дата звернення: 20.09.2025).

9. Конвенція про поводження з військовополоненими 1949 р. (Женевська конвенція III 1949 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153#Text (дата звернення: 20.09.2025).

10. Конвенція про захист цивільного населення під час війни 1949 р. (Женевська конвенція IV 1949 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text (дата звернення: 20.09.2025).

11. Про затвердження Інструкції з вивчення та впровадження досвіду виконання бойових (спеціальних) завдань НГУ під час відсічі збройної агресії: наказ Командувача НГУ від 10.11.2022 № 390. 19 с.

12. Про затвердження Інструкції про порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права у Збройних Силах України: Наказ Міністра оборони України від 23.03.17 р. № 164. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0704-17> (дата звернення: 20.09.2025 р.).

13. Про Міжвідомчу комісію з питань застосування та реалізації норм міжнародного гуманітарного права в Україні: Положення, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2017 р. № URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/329-2017-%D0%BF> (дата звернення: 20.09.2025 р.).

14. Про Національну гвардію України: Закон України від 13 березня 2014 року № 876-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/876-18#Text> (дата звернення: 20.09.2025).

15. Про оборону України: Закон України від 6 грудня 1991 року № 1932-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text> (дата звернення: 20.09.2025).

16. Про організаційні питання, пов'язані з використанням Візії Національної гвардії України 2035 в подальшій діяльності»: Наказ командувача НГУ від 16.07.2021 № 296. Київ: ГУ НГУ. 2021. 2 с.

17. Про утворення Міжвідомчої комісії з питань застосування та реалізації норм міжнародного гуманітарного права в Україні: Постанова Кабінету Міністрів України від 26.04.17 р. № 329. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/329-2017-%D0%BF> (дата звернення: 20.09.2025).

18. Склад Міжвідомчої комісії з питань застосування та реалізації норм міжнародного гуманітарного права в Україні (Додаток до постанови Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2017 р. № 329. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/329-2017-%D0%BF> (дата звернення: 20.09.2025).

19. Victory by any means? Part 1: Rules of War & Humanitarian Law – NAOC. URL: <https://natoassociation.ca/victory-by-any-means-part-1-rules-of-war-humanitarian-law/>.

20. Russia's Invasion of Ukraine and International Law: Questions and Answers. URL: <https://www.biicl.org/blog/34/russias-invasion-of-ukraine-and-international-law-questions-and-answers?DownloadPDF>.

21. International law and the conflict in Ukraine - International Humanitarian Law Centre. URL: <https://www.diakonia.se/ihl/news/international-law-conflict-russia-ukraine/>.

22. Current Events | International Humanitarian Law Amid Russia's Invasion of Ukraine. URL: <https://www.culawreview.org/journal/international-humanitarian-law-amid-russias-invasion-of-ukraine>.

ДОДАТКИ

Додаток А

Список наукових публікацій, написаних виконавцями у межах виконання

НДР «Застосування норм міжнародного гуманітарного права під час здійснення збройного конфлікту» (шифр – «Гуманітарій»)

Статті у зарубіжних наукових виданнях, що індексуються у наукометричних базах:

1. Druchek Olena, Polunina Lilia, Koba Mariia, Beikun Andrii, Kondratuk-Antonova Tetyana. Legal analysis of gaps in protection of prisoners of war in view of the historical aspects. («Правовий аналіз прогалин у захисті військовополонених із врахуванням історичних аспектів»). *Clio. Revista de Historia, Ciencias Humanas y Persamiento Critico*. Articlí. 2025. DOI: 10.5281/zenodo.15598067. *Scopus*.
2. Oleksii Voluiko, Olena Druchek, Serhiy Benkovsky, Volodymyr Zelenyi & Vladyslav Yarema. The Social and Humanitarian Function of Law Enforcement Agencies Under Martial Law. («Соціальна та гуманітарна функція правоохоронних органів в умовах воєнного стану»). *Pakistan Journal of Criminology*. Vol.16, No. 02, April-June 2024 (375-388). ISSN 20742738; DOI: 10.62271/pjc.16.2.375.388. Проіндексовано: 08.05.2024. *Web of Science*.

Статті у фахових наукових виданнях:

1. Дручек О. В., Волуйко О. М. Міжнародне гуманітарне право як галузь права: особливості предмету, принципів та сфери дії. *Вчені записки Таврійського Національного університету ім. В.І. Вернадського. Серія Юридичні*

науки. 2025. Том 36 (75) № 2. С. 169-175. DOI <https://doi.org/10.32782/TNU-2707-0581/2025.2/24>.

2. Дручек О. В., Волуйко О. М. Захист цивільного населення та цивільних об'єктів як принцип міжнародного гуманітарного права. *Право і суспільство*. 2025. № 3. Т. 1. С. 232-239. DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.3.1.34>.

3. Полуніна Л.В., Конопля В. В. Правоохоронна діяльність на деокупованих територіях: особливості та проблеми. *Соціологія права*. Випуск 3-4. 2024. С. 135-140. URL: <http://soclaw.idpnan.kyiv.ua/archive/2024/3-4/25.pdf>. DOI: <https://doi.org/10.37687/2413-6433.2024-3-4.23>.

4. Полуніна Л. В., Конопля В. В., Крук С. В. Поняття торгівлі людьми як міжнародного злочину в умовах війни. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: «Юридичні науки». 2025. № 2. URL: <https://www.inter-nauka.com/issues/law2025/2/>. DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2308-2025-2-10734>.

5. Полуніна, Л. В., Тараненко, М. М., Товпиґа, Л. М. Трансформаційні процеси нормотворення у міжнародному праві: досвід війни російської федерації проти України. *Український політико-правовий дискурс*. № 12. URL: <https://ppdnz.com.ua/index.php/home/article/view/294>. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15587682>.

Тези у матеріалах конференцій, круглих столів:

1. Дручек О. В. Історичні та філософські передумови формування «права Женеви» до конвенції 1864 року: короткий огляд. *Міжнародне гуманітарне право та основи безпеки у період збройних конфліктів*: матеріали Міжнародн. наук.-практ. конф. (м. Київ, 6 лют. 2025 р.). Київ: Київський інститут Національної гвардії України, 2025. – 529 с. С. 41-45.

2. Дручек О. В. До питання про історію розвитку поняття військової окупації. *Реалізація прав людини у діяльності правоохоронних органів в умовах*

окупації українських територій: матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Кривий Ріг, 30 вересня 2022 року). Кривий Ріг: ДонДУВС, 2022. 321 с. С. 30-34.

3. Полуніна Л. В. Поняття воєнних злочинів у міжнародному і національному праві. *Війна в Україні: зроблені висновки та незасвоєні уроки: матеріали науково-практичної конференції* (Київ-Львів-Харків, 22-23 лютого 2024 р.). С. 730-735.

4. Полуніна Л. В., Бак М. А. Правове регулювання воєнної окупації. *Міжнародне гуманітарне право та основи безпеки у період збройних конфліктів* : матеріали Міжнарод. наук.практ. конф. (м. Київ, 6 лют. 2025 р.) – Київ : Київський інститут Національної гвардії України, 2025. С. 266-269.

5. Полуніна Л. В., Стригун Д. І. Правове забезпечення безпеки українських військовополонених. *Міжнародне гуманітарне право та основи безпеки у період збройних конфліктів* : матеріали Міжнарод. наук.практ. конф. (м. Київ, 6 лют. 2025 р.) – Київ : Київський інститут Національної гвардії України, 2025. С. 270-273.

Наукові праці здобувачів вищої освіти КІ НГУ:

1. Борисов Н. М. До питання проблем застосування «права Женеви» в умовах збройної агресії російської федерації проти України. *Міжнародне гуманітарне право та основи безпеки у період збройних конфліктів: матеріали Міжнарод. наук. практ. конф.* (м. Київ, 6 лют. 2025 р.). Київ: Київський інститут Національної гвардії України, 2025. 545 с. С. 353-357. (*Науковий керівник Дручек О. В.*).

2. Конопля В. В., Крук С. В. Дотримання норм міжнародного гуманітарного права: роль держав і міжнародних організацій. *Міжнародне гуманітарне право та основи безпеки у період збройних конфліктів* : матеріали Міжнарод. наук.практ. конф. (м. Київ, 6 лют. 2025 р.). Київ: Київський інститут

Національної гвардії України, 2025. 545 с. С. 422-427. (Науковий керівник Полуніна Л. В.).

3. Мацюк М. М. Посилення механізмів реалізації міжнародного гуманітарного права як завдання та виклик у контексті збройної агресії російської федерації проти України. *Міжнародне гуманітарне право та основи безпеки у період збройних конфліктів*: матеріали Міжнарод. наук.-практ. конф. (м. Київ, 6 лют. 2025 р.). Київ: Київський інститут Національної гвардії України, 2025. 545 с. С. 440-444. (Науковий керівник Дручек О. В.).

4. Чиганов О. Д. Допити військовополонених в умовах збройного конфлікту: баланс між міжнародним гуманітарним правом та інформаційною війною. *Актуальні проблеми забезпечення державної безпеки*: матеріали III Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 31 жовтня 2025 р.). Київ: Київський інститут Національної гвардії України, 2025. (Науковий керівник Полуніна Л. В.).

МІЖНАРОДНЕ ГУМАНІТАРНЕ ПРАВО ТА ОСНОВИ БЕЗПЕКИ У ПЕРІОД ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ

Матеріали

Міжнародної науково-практичної конференції

(6 лютого 2025 року,

Київський інститут Національної гвардії України)

м. Київ, 2025

УДК 341.3 (477-651.2 : 470-651.1) (06)

М 58

Рекомендовано до опублікування та поширення через Інтернет вченою радою Київського інституту Національної гвардії України (протокол № 9 від 19 лютого 2025 р.)

Міжнародне гуманітарне право та основи безпеки у період збройних конфліктів : матеріали Міжнарод. наук.практ. конф. (м. Київ, 6 лют. 2025 р.) – Київ : Київський інститут Національної гвардії України, 2025 – 545 с.

У збірнику матеріалів міжнародної науково-практичної конференції, у якій взяли участь науковці, викладачі, практичні працівники, представники українського Червоного Хреста та здобувачі вищої освіти навчальних закладів і наукових установ України, висвітлено сучасні погляди науковців щодо стану та перспектив розвитку міжнародного гуманітарного права.

Матеріали конференції можуть бути використані в науково-дослідній роботі та в освітньому процесі спеціалізованих та військових закладів вищої освіти, а також у законотворчості та правоохоронній діяльності.

Матеріали опубліковано в авторській редакції. За достовірність представлених матеріалів несуть відповідальність автори.

Редакційна колегія:

Волюйко О.М., к.ю.н., доцент начальник кафедри правового забезпечення та правоохоронної діяльності (голова); Полуніна Л.В., к.ю.н., доцент, професор кафедри правового забезпечення та правоохоронної діяльності; Дручек О.В., к.ю.н., доцент, професор кафедри правового забезпечення та правоохоронної діяльності; Коба М.М., доктор філософії в галузі права, доцент, доцент кафедри правового забезпечення та правоохоронної діяльності; Бейкун А.Л., к.ю.н., доцент, доцент кафедри правового забезпечення та правоохоронної діяльності.

Електронна копія збірника безоплатно розміщується у відкритому доступі на сайті Київського інституту Національної гвардії України у розділі «Бібліотека» – «Навчальна та наукова література КІ НГУ».

ЗМІСТ

РОЗДІЛ I. Теоретичні та практичні аспекти реалізації норм міжнародного гуманітарного права		
Бідей О. М. Челомбітко С. М.	МІЖНАРОДНЕ ГУМАНІТАРНЕ ПРАВО У МЕХАНІЗМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ У ПЕРІОД ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ	12
Бейкун А. Л.	СУЧАСНІ КОНЦЕПЦІЇ РОЗУМІННЯ ПРИНЦИПІВ ПРАВА ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ ЯК УСТАЛЕНОЇ КАТЕГОРІЇ ТА ДОМІНАНТИ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН	16
Водотика С. Г. Савенок Л. А.	МІЖНАРОДНЕ ГУМАНІТАРНЕ ПРАВО ЧАСІВ ВІЙНИ У КООРДИНАТАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ	25
Герасимчук С. С.	МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ЦИВІЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ ПІД ЧАС ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ	31
Дашковський А. В. Лосюк Т. Т.	СПІВВІДНОШЕННЯ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА ТА АНТИТЕРОРИСТИЧНОГО ЗАКОНОДАВСТВА: ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ	35
Дашковський А. В. Омельченко М. І.	ПРАВА ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИХ В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ	39
Дручек О. В.	ІСТОРИЧНІ ТА ФІЛОСОФСЬКІ ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ «ПРАВА ЖЕНЕВИ» ДО КОНВЕНЦІЇ 1864 РОКУ: КОРОТКИЙ ОГЛЯД	42
Завидняк І. О.	МІЖНАРОДНЕ ГУМАНІТАРНЕ ПРАВО: ГЕНЕЗИС РОЗВИТКУ ТА СУЧАСНІСТЬ	46
Коба М. М. Коба О. В.	ДИТИНСТВО ПІД ЗАГРОЗОЮ: ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ ПІД ЧАС ВІЙНИ	49
Коба О. В.	ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА ТА ПРАВА ЗАСУДЖЕНИХ ПІД ЧАС ТРАНСПОРТУВАННЯ ВАРТАМИ З КОНВОЮВАННЯ: РЕЖИМИ УТРИМАННЯ	53
Кириченко О. А. Чемьоркін О. С.	СУТНІСТЬ І НАУКОВІ ОСНОВИ МІЖНАРОДНОЇ ГУМАНІТАРНОЇ ГАЛУЗІ ПРАВА ЗА ІННОВАЦІЙНОЮ КЛАСИФІКАЦІЄЮ ЮРИДИЧНИХ НАУК ЗА БАЗИСНИМИ ОСНОВНИМИ ГІПЕРЗАВДАННЯМИ	56
Кокоско Ф. І. Клюєв Г. О.	АКТУАЛЬНІСТЬ ДОСЛІДЖЕНЬ В ОБЛАСТІ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ	61
Кондратюк- Антонова Т. В.	ФІЛОСОФСЬКО-ІСТОРИЧНИЙ ПІДХІД ЩОДО ОСМИСЛЕННЯ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА	63
Краснокутський О. В.	ПРАВОВІ АСПЕКТИ ОКУПАЦІЇ ТЕРИТОРІЇ ІНОЗЕМНОЮ ДЕРЖАВИ УКРАЇНОЮ	66
Кришталь Т. М. Митник Ю. А.	ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА В СИСТЕМІ ДСНС	70

	УКРАЇНИ	
Кришталь А. О. Гончарук М. А.	ЗАХИСТ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	74
Кувакін С. В.	ПРОБЛЕМАТИКА ВПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ ТА НОРМ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА В ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	77
Ланцедова Ю. О. Берекет М. С.	ІННОВАЦІЙНА СУТНІСТЬ ВІЙНИ І ІНШОЇ ПОДІБНОГО РОДУ ПОДІЇ ЯК ЮРИДИЧНОГО ФАКТУ В КОНТЕКСТІ ДОКОРІННОГО РЕФОРМУВАННЯ БАЗИСНИХ ОСНОВ МІЖНАРОДНОЇ ГУМАНІТАРНОЇ ГАЛУЗІ ПРАВА	82
Лук'янченко Є. В.	МІЖНАРОДНЕ ГУМАНІТАРНЕ ПРАВО У ЦИФРОВУ ЕПОХУ: ВИКЛИКИ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ ДЛЯ ГУМАНІТАРНОГО РЕАГУВАННЯ	86
Панімаш Ю. В. Леонідова У. А.	ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ	90
Приходько Ю. П.	РОЛЬ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА ПІД ЧАС ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ	93
Прокопчук П. А.	ГЕНЕЗА ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СТАТУСУ ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИХ У МІЖНАРОДНОМУ ГУМАНІТАРНОМУ ПРАВІ: ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК, СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ	96
Царенко О. М. Черневська О. О.	ЕВОЛЮЦІЯ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ НА ПРИКЛАДІ ПОДІЙ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РОСІЇ В УКРАЇНУ	100
Юшкевич В. В.	МІЖНАРОДНЕ ГУМАНІТАРНЕ ПРАВО У КОНТЕКСТІ ЗАХИСТУ БІЖЕНЦІВ ТА ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ ПІД ЧАС ВІЙНИ: ВИКЛИКИ ТА РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ	103
РОЗДІЛ II. Міжнародне гуманітарне право у механізмі забезпечення безпеки у період збройного конфлікту		
Байковський А.О.	ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ У ПЕРІОД ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ	106
Бейкун А. Л. Бойчук В. В.	ІНФОРМАЦІЙНА СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ КРИТИЧНИХ ЗАГРОЗ ДЕРЖАВНОСТІ: ПРАВОВІ ТА ПОЛІТИЧНІ АСПЕКТИ	109
Бейкун А. Л. Рибін І. Г.	ПРОБЛЕМАТИКА СИТУАЦІЙНОГО ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ПРАВА ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ З ВРАХУВАННЯМ «КОНСТРУКЦІЇ» ВІЙНИ, СПРОВОКОВАНОЇ ЗБРОЙНОЮ АГРЕСІЄЮ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ	116
Бейкун А. Л. Шелудько І. О.	ПРОБЛЕМАТИКА СПІВВІДНОШЕННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ ТА ДЕКЛАРАТИВНИХ ОСНОВ ЗАХИСТУ ЖЕРТВ ВІЙНИ	122

Беньковський С. Ю. Коршунов А. К.	МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ДОСВІДУ ІНОЗЕМНИХ КРАЇН ІЗ РОЗРОБКИ СТРАТЕГІЙ НАЦІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ	129
Бондаренко С. Ю. Березюк А. С.	ЗАХИСТ ЦИВІЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ ПІД ЧАС ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ: ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ ВІДПОВІДНО ДО НОРМ МГП	134
Бондаренко С. Ю. Жук Д. Ю.	ПЕРЕТИН МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА І НОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВІЙНІ: ЗАХИСТ БЕЗПЕКИ ПРИ ДОТРИМАННІ ГУМАНІТАРНИХ ПРИНЦИПІВ	141
Вовк В. М.	ІНФОРМАЦІЙНА ЕТИКА І БЕЗПЕКА В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРІ	146
Волуйко О. М.	ФОРМИ ТА НАПРЯМИ ВЗАЄМОДІЇ СИЛ ОБОРОНИ: ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНИЙ ТА НОРМАТИВНИЙ АСПЕКТИ	149
Волуйко О. М. Лобунов Д. О.	ПРОБЛЕМАТИКА АДАПТАЦІЇ ЗМІСТУ НОРМАТИВНО-ВИЗНАЧЕНИХ КАТЕГОРІЙ ЗАКОНОДАВСТВА З ПИТАНЬ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	158
Волуйко О. М.	ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВЗАЄМОДІЇ СИЛ ОБОРОНИ З ГРОМАДЯНСЬКИМ СУСПІЛЬСТВОМ	162
Галуцько В. В.	ПРО ЗАБОРОНУ НОРМАМИ МГП ПОВТОРНОГО ВРАЖЕННЯ ОБ'ЄКТІВ ПРОТИВНИКА (ПОЗА ЛІНІЄЮ БОЙОВОГО ЗІТКНЕННЯ) ПРОТЯГОМ РОЗУМНОГО ЧАСУ, З МЕТОЮ ВИДЛЕННЯ РЯТІВНИКАМ ЧАСУ НА ОПЕРАЦІЮ СПАСІННЯ	171
Градецька Н. М.	ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ТА ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ В ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТАХ	175
Данилевський А. О. Данилівський Л. Й.	ЩОДО СТАТУСУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯ РОЗВІДУВАЛЬНОГО ПІДРОЗДІЛУ НГУ У МІЖНАРОДНОМУ ГУМАНІТАРНОМУ ПРАВІ	178
Дашковський А. В.	ПРАВОВІ ЗАСАДИ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНУ ТЕРОРИЗМУ В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ	182
Д'яченко Є. Б.	МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ У ПЕРІОД ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ: ПРАВОВЕ ТА ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	188
Заїка Ю. О.	МЕХАНІЗМ ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАПОДІЯНОЇ ЖИТЛУ ГРОМАДЯН ВНАСЛІДОК ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ	192
Жукова І. В.	УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ЦИФРОВІЗАЦІЄЮ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ: ДОСЛІДЖЕННЯ ДОСВІДУ США	196
Іващенко В. О.	ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ЛЮДЯНОСТІ: МІЖНАРОДНІ ПИТАННЯ ЗАБОРОНИ	198
Ковальчук А. Ю.	ПРОТИДІЯ КІБЕРЗЛОЧИННОСТІ: СУЧАСНІ ПІДХОДИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНВЕНЦІЇ ГЕНЕРАЛЬНОЇ АСАМБЛЕЇ ООН ВІД 24 ГРУДНЯ 2024 РОКУ	201

Ковальова Т. І.	МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ СТАНДАРТИ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ВІЙСЬКОВІЙ ЗЛОЧИННОСТІ	204
Коломієць О. Л.	РОЛЬ БОЙОВОГО ДУХУ ПРИ ВИКОНАННІ БОЙОВИХ ЗАВДАНЬ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМИ	208
Коропатов О. М.	ДЕЯКІ ПИТАННЯ ПАРТНЕРСТВА ПОЛІЦІЇ ТА ГРОМАДСЬКОСТІ В ГАЛУЗІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	211
Кривенко В. В.	ЗАХОДИ ПРЕВЕНТИВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ПОЛІЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	214
Крилова Ю. І. Микитюк М. А.	ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ У ПЕРІОД ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ	220
Лапка О. Я. Пендюра М. М.	ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНИХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА	224
Леонов Б. Д. Севастьянова Ю. В.	ТЕРОРИСТИЧНА ВІЙНА В УКРАЇНІ	229
Лобунов Д. О. Дашковський А.В.	ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА ДЛЯ ЗАХИСТУ МИРНОГО НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВОЄН	232
Максименко О. В.	ПРАВО ДИТИНИ НА БЕЗПЕКУ В МІЖНАРОДНИХ ДОКУМЕНТАХ	236
Мина В. В.	МІСЦЕ СИЛ ДОБРОВОЛЬЧИХ ФОРМУВАНЬ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В ПРАВООХОРОННІЙ СИСТЕМІ	239
Москалюк О. М. Левицький А. О.	ОСНОВНІ НАПРЯМИ КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ПРИ ДОКУМЕНТУВАННІ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ	243
Наконечна І. В. Бондаренко С. Ю.	ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ МІЖНАРОДНИХ СИСТЕМ ОПОДАТКУВАННЯ ТА РЕЖИМУ ГЛОБАЛЬНОГО НЕМАТЕРІАЛЬНОГО ДОХОДУ З НИЗЬКИМ ОПОДАТКУВАННЯМ США (GILTI)	247
Ніконенко А. М.	МІЖНАРОДНЕ ГУМАНІТАРНЕ ПРАВО ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ У ПЕРІОД ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ	251
Пелагеша О. Г.	ДЕЯКІ ПИТАННЯ ВЗАЄМОДІЇ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ	254
Пенькова Н. Є.	АНАЛІЗ ОСОБЛИВОСТЕЙ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ПРОЯВІВ ПТСР У КОМБАТАНТІВ ТА ВИЗНАЧЕННЯ ЕФЕКТИВНИХ ШЛЯХІВ ЇХ РЕАДАПТАЦІЇ ДО УМОВ МИРНОГО ЖИТТЯ	258
Пермяков Д. С. Волюйко О. М.	ПРОБЛЕМАТИКА СТАНДАРТИЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО ВІЙСЬКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА З ВІДПОВІДНИМИ НОРМАТИВАМИ КРАЇН – СТРАТЕГІЧНИХ ПАРТНЕРІВ	261
Полуніна Л. В. Бак М. А.	ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВОЄННОЇ ОКУПАЦІЇ	266
Полуніна Л. В. Стригун Д. І.	ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ УКРАЇНСЬКИХ ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИХ	270

Плотніков О. В.	ОБОВ'ЯЗОК ОЦІНКИ НОВИХ ВИДІВ ЗБРОЇ НА ВІДПОВІДНІСТЬ МІЖНАРОДНОМУ ПРАВУ І СТАНОВЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ЙОГО РЕАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ	273
Процюк Е. О.	ПОСТСЛУЖБОВІ АНТИКОРУПЦІЙНІ ОБМЕЖЕННЯ В УКРАЇНІ У МЕХАНІЗМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ	278
Розсоха С. С.	ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НОТАРІАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У МЕХАНІЗМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ У ПЕРІОД РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ	283
Рудой К. Удренас Г.	ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ	286
Согорін А. А.	ПЛАНУВАННЯ ЗАХОДІВ З ДОТРИМАННЯ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ ОБОРОННОГО БОЮ ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ	291
Сокурєнко В. Кріцак І. В.	КОЛАБОРЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ ТА ВАЖЛИВІСТЬ ЗМІЩЕННЯ АКЦЕНТІВ НА ДУХОВНІ СТОРОНИ ПОВСЯКДЕННОЇ ДІЙСНОСТІ	294
Стременовський С. М. Лисиця І. М.	МІЖНАРОДНЕ ГУМАНІТАРНЕ ПРАВО У МЕХАНІЗМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ У ПЕРІОД ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ	304
Ткаченко Д. А.	ВІЙСЬКОВА ЗЛОЧИННІСТЬ У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ: ПРИЧИНИ ТА ШЛЯХИ ПОПЕРЕДЖЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	309
Ткаченко О. В.	ДОЦІЛЬНІСТЬ ПОШИРЕННЯ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА НА НАСЕЛЕННЯ КРАЇНИ-АГРЕСОРА ВНАСЛІДОК ЗАСТОСУВАННЯ МІЖНАРОДНО-ПАРОВИХ САНКЦІЙ	314
Харченко Т. М.	ПРАВОВИЙ СТАТУС ПРАЦІВНИКА НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ МІЖ РФ ТА УКРАЇНОЮ	317
Царенко О. М. Павлюк І. С.	ПОРУШЕННЯ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА ПІД ЧАС АГРЕСІЇ РОСІЇ В УКРАЇНІ: ОКРЕМІ ПИТАННЯ	321
Шарко Д. В. Лосюк Т. Т.	ГУМАНІТАРНЕ ПРАВО І ЗБРОЙНІ КОНФЛІКТИ: БАЛАНСУВАННЯ МІЖ ВІЙСЬКОВОЮ НЕОБХІДНІСТЮ ТА ЗАХИСТОМ ЦИВІЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ	324
Шарко Д. В. Омельченко М. І.	ЦИВІЛЬНІ ОБ'ЄКТИ ЯК МІШЕНЬ: ГЕНОЦИД ЧИ ВОЄННІ ЗЛОЧИНИ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ?	327
Шевчишен А. В.	ДИСКРЕЦІЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВЧИНЕННЯ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ В УКРАЇНІ У КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВОСУДДЯ	330
Ярема В. В.	ПСИХОЛОГІЧНІ ТА ПРАВОВІ ВИКЛИКИ У ДІЯЛЬНОСТІ ВІЙСЬКОВИХ ФОРМУВАНЬ З ПРАВООХОРОННИМИ ФУНКЦІЯМИ	335
Cherniavska Bogdana	ПРОБЛЕМАТИКА КОМПЕНСАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ	338

	ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ ЗБРОЙНИМИ КОНФЛІКТАМИ: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІННОВАЦІЙНИХ МЕХАНІЗМІВ	
Kuznichenko S.	Regarding the study of certain aspects of the introduction of emergency legal regimes in Ukraine	342
Tatiana Shevchuk	THE ENVIRONMENT AS A VICTIM OF THE CRIMES OF RUSSIAN AGGRESSION	346
РОЗДІЛ III. Доповіді здобувачів вищої освіти з науковими керівниками		
Андросюк І. Ю.	КОРЕЛЯЦІЯ ПРАВ, СВОБОД І ОBOB'ЯЗКІВ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ В УМОВАХ ОСОБЛИВИХ ПРАВОВИХ РЕЖИМІВ: СУЧАСНИЙ ТЕНДЕНЦІОНАЛІЗМ	349
Борисенко М. Д.	РОЛЬ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ	355
Богун А. Б.	СУЧАСНА ПРОБЛЕМАТИКА НАЛЕЖНОСТІ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ, ЇЇ СКЛАДОВИХ ТА СУБ'ЄКТІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	359
Борисов Н. М.	ДО ПИТАННЯ ПРОБЛЕМ ЗАСТОСУВАННЯ «ПРАВА ЖЕНЕВИ» В УМОВАХ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ	364
Будківський В. М.	РОЗСЛІДУВАННЯ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ В УКРАЇНІ ТА ПРИТЯГНЕННЯ ВИННИХ ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗГІДНО З МІЖНАРОДНИМ ГУМАНІТАРНИМ ПРАВОМ	368
Ваулін О. А.	ЗАСТОСУВАННЯ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА (МГП) В УМОВАХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ: АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ	371
Волошин В. Р.	ОБМЕЖЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ ГРОМАДЯН В УМОВАХ ВІЙНИ – ЯК ОБ'ЄКТИВНИЙ ІНТЕРЕС НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ	374
Волощук О. А.	МІЖНАРОДНЕ ГУМАНІТАРНЕ ПРАВО В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ	379
Гайдай М. А.	МІЖНАРОДНЕ ГУМАНІТАРНЕ ПРАВО ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАХИСТУ ЦИВІЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ	381
Герасименко І. О.	РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ДОТРИМАННЯ МГП	386
Гурін Р. А.	КЛЮЧОВІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ КОЛЕКТИВНОЇ БЕЗПЕКИ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ	389
Гриценко С. В.	МІЖНАРОДНЕ ГУМАНІТАРНЕ ПРАВО ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАХИСТУ ЦИВІЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ	393
Денисенко В. В.	МІЖНАРОДНЕ ГУМАНІТАРНЕ ПРАВО В УМОВАХ «ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ»	397
Дірюжка В. В.	АСПЕКТИ НОРМАТИВНОГО РОЗУМІННЯ ОБОРОНИ	401

	ЯК КОНСТИТУЦІЙНОЇ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ	
Кадяйкін К. В.	ПОЗИЦІОНУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ЯК ПОНЯТІЙНОЇ КАТЕГОРІЇ З ВРАХУВАННЯМ СУЧАСНОЇ СПЕЦИФІКИ ЗОВНІШНІХ ЗАГРОЗ ТА НЕБЕЗПЕК	406
Карпенко О. С. Фицько Г. Р.	ЧИННА ПРОБЛЕМАТИКА ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИХ МЕТОДІВ ВРЕГУЛЮВАННЯ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ (З ВРАХУВАННЯМ ФОРМАТУ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОГО ЗБРОЙНОГО ПРОТИСТОЯННЯ)	412
Ковбиш А. М.	ПРОБЛЕМИ ТА ВИКЛИКИ В РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПІВ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА НА ПРАКТИЦІ	418
Конопля В. В. Крук С. В.	ДОТРИМАННЯ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА: РОЛЬ ДЕРЖАВ І МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ	422
Конопля В. В.	АСПЕКТИ ЧИННОСТІ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА У ФОРМАТІ СУЧАСНИХ ВІЙН	427
Кіріченко О. О.	СТАН І ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ЦИВІЛЬНО-ВІЙСЬКОВОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В УКРАЇНІ	432
Лапка В.-А. П.	ДІЯЛЬНІСТЬ СУДОВИХ ЕКСПЕРТІВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА	436
Лещенко Д. О.	РОЛЬ СИТУАЦІЙНОГО ЦЕНТРУ МВС УКРАЇНИ У ЗДІЙСНЕННІ КООРДИНАЦІЇ ДІЙ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ, ЩОДО ДОТРИМАННЯ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	440
Літвін Д. О.	КЛЮЧОВІ БЕЗПЕКОВІ КОНЦЕПТИ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ: З ОГЛЯДУ ПРАГНЕННЯ НОРМАТИВНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕМОКРАТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ «ВІДКРИТОГО СУСПІЛЬСТВА»	444
Ліщук В. О.	ПРОБЛЕМАТИКА ЕФЕКТИВНОСТІ ПРАВОВИХ ІНСТИТУТІВ МІЖНАРОДНОЇ (КОЛЕКТИВНОЇ) ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В КОНТЕКСТІ ДІЄВОСТІ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ БЕЗПЕКОВИХ НОРМ	449
Мацюк М. М.	ПОСИЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ РЕАЛІЗАЦІЇ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА ЯК ЗАВДАННЯ ТА ВИКЛИК У КОНТЕКСТІ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ	455
Мокієнко Р. М.	МГП ТА ЗАХИСТ ДОВКІЛЛЯ ПІД ЧАС ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ	459
Новик О. О.	МІЖНАРОДНЕ ГУМАНІТАРНЕ ПРАВО В МЕХАНІЗМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИХ У ПЕРІОД ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ	464
Подоляк Д. С.	МІЖНАРОДНЕ ГУМАНІТАРНЕ ПРАВО ТА ЗАХИСТ ЖЕРТВ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ	468
Позіхайлова О. В.	МІЖНАРОДНЕ ГУМАНІТАРНЕ ПРАВО У МЕХАНІЗМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ У ПЕРІОД ЗБРОЙНОГО	473

	КОНФЛІКТУ	
Савчук О. О.	ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ В ПЕРІОД ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ: СПІВВІДНОШЕННЯ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА ТА НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА	475
Сімороз М. О.	ПРАВАЗАСТОСУВАННЯ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА В ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ	479
Слива М. О.	НАПРЯМИ РОЗВИТКУ НАУКОВОЇ І ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ, ПРИСВЯЧЕНОЇ ПРОБЛЕМАМ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА	482
Сливкін С. С.	ПРОБЛЕМАТИКА ДОТРИМАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА: РОЛЬ І БЕЗДІЯЛЬНІСТЬ МІЖНАРОДНОГО КОМІТЕТУ ЧЕРВОНОГО ХРЕСТА У РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОМУ КОНФЛІКТІ	484
Скоморохов В. А.	МІЖНАРОДНЕ ГУМАНІТАРНЕ ПРАВО І ДЕРЖАВНА БЕЗПЕКА: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА	487
Смик І. А.	ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА ЯК СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	490
Степанов Д. М.	ПРИНЦИПИ ТИМЧАСОВОГО ПОСЛАБЛЕННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ НОРМ ДЛЯ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ХІМІЧНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ З МЕТОЮ ВІДБИТТЯ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ	493
Стецков О. М.	ЗАХИСТ ЦИВІЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ ПІД ЧАС ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ: КРИТИЧНА НЕОБХІДНІСТЬ ПОЗИТИВНОГО НОРМАТИВНОГО КОНЦЕПТУАЛІЗМУ ЗА ДОСВІДОМ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ	497
Пермяков Д. С.	АНТРОПОЦЕНТРИЧНІ ПОЗИЦІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА СТВОРЕННЯ СПРАВЕДЛИВОГО СУСПІЛЬСТВА ЯК ПІДГРУНТЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ	501
Пранович Д. А.	АСПЕКТИ ПРАВОМІРНОСТІ ВИМУШЕНИХ ОБМЕЖЕНЬ ОКРЕМИХ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА	506
Рак Б. А.	РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ У МІНІМІЗАЦІЇ ГУМАНІТАРНИХ НАСЛІДКІВ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ	512
Романов А. В.	ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА: ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ	514
Федчук Т. Ю.	ПРОБЛЕМИ В РЕАЛІЗАЦІЇ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА ПІД ЧАС ШИРОКОМАСШТАБНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ	517
Федорович О. М.	ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ ТА ОСОВНІ ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ДІЯЛЬНІСТЬ ДБР ПІД ЧАС ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ	522

Чубукін О. О.	ГРОМАДСЬКИЙ ТА ПАРЛАМЕНТСЬКИЙ КОНТРОЛЬ ЯК ЗАСОБИ КОНСОЛІДАЦІЇ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ЗА УМОВИ ПОСИЛЕННЯ ЗАГРОЗ ТА НЕБЕЗПЕК	526
Шаповалов О. В.	АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ БОРОТЬБИ З ТЕРОРИЗМОМ В КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА	533
Шаповал І. І.	ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ВІЙСЬКОВИХ АДМІНІСТРАЦІЙ	536
Шелудько І. О.	ВОЄННИЙ СТАН: ТЕРМІНОЛОГІЧНІ І ЗМІСТОВІ АСПЕКТИ	540

РЕЗОЛЮЦІЯ
за підсумками міжнародної науково-практичної конференції «Міжнародне гуманітарне право та основи безпеки в період збройних конфліктів»

06 лютого 2025 року

м. Київ

Збройна агресія російської федерації проти України, яка з лютого 2022 року набула форми відкритого повномасштабного збройного вторгнення і супроводжується безпрецедентним знищенням українського цивільного населення, з усією необхідністю засвідчила важливість дотримання норм міжнародного гуманітарного права – єдиною чинною системою обов'язкових норм, спрямованих на регулювання правил ведення війни та захист жертв війни.

Міжнародне гуманітарне право є складовою частиною системи міжнародного права, його окремою галуззю, яка регулює міждержавні відносини у період війни (збройного конфлікту). Головною його метою є обмеження насильства на користь гуманності шляхом захисту жертв війни та цивільного населення, а також обмеження застосування методів і засобів ведення війни.

Будучи одним із загальноновизнаних інструментів забезпечення безпеки людей у період збройних конфліктів та дотримання поваги людської гідності, міжнародне гуманітарне право розглядається як основа спілкування між протидіючими сторонами у період війни. Проте, як і будь-яка інша система норм, виконання яких ґрунтується на добрій волі держав, міжнародне гуманітарне право має свою проблематику у певних аспектах.

6 лютого 2025 року кафедрою правового забезпечення та правоохоронної діяльності факультету забезпечення державної безпеки Київського інституту Національної гвардії України разом із Товариством Червоного Хреста України було проведено Міжнародну науково-практичну конференцію «Міжнародне гуманітарне право та основи безпеки в період збройних конфліктів», приурочену третій річниці повномасштабної збройної агресії російської федерації проти України.

Метою конференції було – обговорення актуальних теоретичних та практичних проблем, пов'язаних із дією норм міжнародного гуманітарного права в Україні в період збройного конфлікту, а також шляхів забезпечення безпеки.

У конференції взяли участь 138 учасників – науковців, викладачів, представників Товариства Червоного Хреста України, фахівців-практиків у галузі міжнародного гуманітарного права, правоохоронних органів, сектору безпеки та оборони, докторантів, аспірантів, здобувачів вищої освіти.

Роботу конференції було організовано за напрямками: 1) Теоретичні та практичні аспекти реалізації норм міжнародного гуманітарного права; 2)

Міжнародне гуманітарне право у механізмі забезпечення безпеки у період збройного конфлікту.

Усього на конференції було заслухано та обговорено 27 доповідей та виступів, подано до друку у формі тез 124 наукові праці.

Учасниками конференції за результатами обговорення доповідей запропоновано:

1. Відзначити надзвичайну актуальність та своєчасність розгляду питань щодо теоретичних та практичних аспектів реалізації норм міжнародного гуманітарного права, його ролі у механізмі забезпечення безпеки у період збройного конфлікту в Україні.

2. Органам державної влади України використовувати усі наявні механізми з метою притягнення держави-агресорки росії до міжнародноправової відповідальності за порушення норм міжнародного гуманітарного права.

3. Зосередити зусилля органів державної влади, суб'єктів сектору безпеки і оборони, правоохоронних органів, представників органів місцевого самоврядування, громадських організацій на виявленні, фіксації і широкому розголосі фактів системного порушення державою-агресоркою росією норм міжнародного гуманітарного права у ході збройної агресії проти України.

4. Науковій спільноті, суб'єктам сектору безпеки і оборони, представникам органів цивільно-військового співробітництва, Товариству Червоного Хреста України зосередити увагу на виробленні оптимальної моделі застосування норм міжнародного гуманітарного права в умовах збройного конфлікту в Україні.

5. Вважати за необхідне розширювати регіональні та міжнародні зв'язки науковців Київського інституту Національної гвардії України з представниками міжнародної спільноти, суб'єктами сектору безпеки і оборони, науковими та навчальними установами України та інших держав, з метою проведення спільних заходів, вироблення рекомендацій щодо форм гарантування дії норм міжнародного гуманітарного права в період збройного конфлікту в Україні.

6. Відзначити високий науковий рівень доповідей, виголошених на конференції, констатувати вагому частку фахівців-практиків, представників сектору безпеки і оборони України серед доповідачів.

7. Опублікувати доповіді учасників науково-практичної конференції «Міжнародне гуманітарне право та основи безпеки в період збройних конфліктів» у Збірнику матеріалів конференції, який розмістити в pdf-форматі на сайті Київського інституту Національної гвардії України.

Порівняльний аналіз застосування норм МГП – стандарти НАТО та практика ЗСУ/НГУ

Аспекти	Стандарти НАТО	Практика ЗСУ/НГУ	Відповідність/Різниці та рекомендації
<p>Нормативна база та інтеграція в доктрину</p>	<p>МГП інтегровано в AJP-01 (Allied Joint Doctrine, вид. F, 2022 р.) як обов'язковий елемент планування операцій</p>	<p>Базується на Женевських та Гаазьких конвенціях, Законах України «Про оборону» та «Про НГУ». Інструкція регулює</p>	<p><i>Часткова відповідність:</i> Україна ратифікувала основні конвенції, але Інструкція не повною мірою інтегрує МГП у MDMP, як у НАТО. Різниця: Відсутність обов'язкових Legal Advisors у всіх штабах.</p>
	<p>(Military Decision-Making Process – MDMP). Вимагає Legal Advisors (юридичні радники) на рівні штабів для перевірки ROE (Rules of Engagement) та планів. Політика НАТО зобов'язує держави-члени до повної ратифікації Женевських конвенцій та додаткових протоколів; акцент на превентивному моніторингу порушень.</p>	<p>терміни, заборони, обов'язки командування. Міжвідомча комісія (Постанова КМУ №329 від 2017 р.) координує імплементацію, але бракує повної інтеграції в тактичні плани (накази, бойові накази).</p>	<p><i>Рекомендація:</i> Розробити алгоритм залучення юридичних радників до планування, як у НАТО (за зразком Delta-системи).</p>
<p>Навчання та підготовка військовослужбовців</p>	<p>Обов'язкове навчання МГП для всіх рівнів (від рядового до генерала) через NATO School (Oberammergau) та ICRC-модулі. Включає</p>	<p>Службова підготовка (БЗВП) включає модулі МГП, але аудит НГУ (2023–2024 рр.) показав: 85% вважають себе обізнаними, але</p>	<p><i>Низька відповідність:</i> НАТО акцентує практичні симуляції та мотивацію; в Україні – теоретичні курси з низьким охопленням. Різниця: 25% НГУ не зацікавлені в поглибленні (мотивація слабка). <i>Рекомендація:</i></p>

	симуляції, онлайн-курси; фокус на мотивації та практиці. Акцент на прискорені програми для мобілізованих та ротацій.	тести вказують на поверхові знання; 70% джерел – неформальні ("інше"). Брак системних ресурсів для мобілізованих; перевага – друківані матеріали (35%).	Впровадити 4-8-годинні онлайн-модулі з тестами перед виїздом у бій, за зразком НАТО/ICRC; залучати інструкторів з досвідом.
Відповідальність та взаємодія з організаціями	Чітка кримінальна відповідальність (воєнні злочини); співпраця з ICRC (ЧХ) для моніторингу; фокус на захисті жертв.	Обов'язки командування та медперсоналу; відповідальність за порушення. Звіт МОУ 2024 р. акцентує на захисті жертв.	<i>Часткова відповідність:</i> Спільна співпраця з ICRC, але слабка координація в зоні бойових дій. Різниця: Брак алгоритмів для гуманітарних коридорів. <i>Рекомендація:</i> Розробити настанови для взаємодії з волонтерами/МГО.